

חוברת חומרי הוראה למקצוע "כלכלת יסוד"

נושא 1: תפיסות, אמונות ועמדות בנושא כסף

מהו כסף בשבילך?

"מהו כסף בשבילך?" לכאורה זו שאלה מאד פשוטה. ההגדרה המילונית הפשוטה של כסף תעלה שמדובר באמצעי חליפין שבני אדם המציאו והסכימו על ערכו על מנת לפשט את פעולות הקניה והמכירה של סחורות, עבודה או שירותים. באותה רמה של חשיבה כשאנחנו מדברים על כסף אנחנו מדברים על מה לעשות איתו. איך להרוויח יותר כסף? איך להשקיע אותו בצורה יותר בטוחה ורווחית? איך לדאוג שיהיה לנו ממנו מספיק לעתיד? אבל האם כסף בשבילנו הוא באמת רק אמצעי חליפין? במבט מעט יותר מעמיק נגלה שלא. בעוד ההיגיון יכול לטעון שכסף הוא בסך הכול חתיכות נייר ומתכת שערכם נובע מהסכמה חברתית, מעשינו מעידים שאנחנו מקיימים מערכת יחסים הרבה יותר מורכבת של רגשות, אמונות וערכים ביחס לכסף.

אז מה הם התפיסות המרכזיות ביחס לכסף?

אחת התפיסות השכיחות ביותר של כסף היא בטחון. אנשים רבים מזהים בטחון פיננסי עם בטחון נפשי. עבורם כסף בבנק, וקביעות בעבודה המאפשרת להרוויח עוד כסף מייצגים בטחון. ללא תלות בנסיבות הכלכליות אנשים אלו חשים חרדים ביחס לכספם. תפיסה אחרת של כסף הוא אהבה. אנשים רבים מזהים נתינת מתנות או נתינת כסף כסימן לאהבה. חלקם מרגישים שאינם אהובים על ידי הוריהם או בני/בנות זוגם כי הם לא מקבלים מהם מספיק כסף. אחרים עסוקים במתן כסף או שווה כסף לילדיהם על מנת שהם ירגישו שאוהבים אותם. בשבילם להיות הורים מספיק טובים משמעו לתת כסף או דירה לילדים. יש אנשים הפועלים מתוך תפיסה שכסף הוא סימן לערך. עבורם הרצון להרוויח יותר בעבודה איננו נובע מדאגה לעתידם הכלכלי אלא מרצון לזכות באישור שעבודתם מוערכת, שהבוס יודע כמה הם שווים. המשכורת שלהם היא כלי לקבלה חברתית. תפיסה נפוצה אחרת היא כסף ככוח. אנשים רבים מחזיקים באמונה ש"בעל המאה הוא בעל הדעה". תפיסה נוספת היא שכסף הוא מקור הרוע בעולם. כסף פוגע במרקם היחסים בין אנשים, פוגע ביצירתיות, הוא מלוכלך ורצוי להתרחק ממנו. אנשים כאלו אינם מתעניינים בכסף, הם שומרים על ריחוק מכון מכל מה שקשור לכסף. במקרים קיצוניים יהיו אנשים אלו

בעלי חובות ותלויים כלכלית באחרים. הם מאמינים שכדי להרוויח כסף צריך למכור את הנשמה, או שמי שמצליח עושה זאת במרמה או על ידי ניצול של אנשים.

לכל דבר יש מדבקה עם מחיר. האומנם?

אז נכון, אנחנו חיים בעולם שבו לכל דבר יש מדבקה עם מחיר. ארוחת ערב במסעדה עולה כסף, לשבת עם חבר או חברה בבית קפה עולה כסף, דלק לאוטו עולה כסף, גם לנסוע בתחבורה ציבורית עולה כסף, קניות בסופר עולה כסף, חינוך לעצמנו ולילדים עולה כסף, חופשות עולות כסף, בית עולה כסף, לפעמים זה נראה כאילו רק בעצם העובדה שקמת בבוקר ופתחת עיניים, כבר הוצאת כמה שקלים באותו יום.

מי לא אוהב את כל הדברים שכסף יכול לקנות? כולנו אוהבים את הבגדים, את המכוניות, את החופשות, את האוכל הטוב, את המותרות, את המנוי לקנטרי. אבל מה עם הדברים שכסף לא יכול לקנות? מה עם הדברים שהם מעל לכל מחיר?

יש דברים שהם מעל לכל מחיר יש דברים שכסף לא יכול לקנות, יש דברים שהם מעל לכל מחיר. הילדים שלכם, האהבה שלכם, היופי שלכם, הבריאות שלכם, העובדה שאתם נושמים בלי מכשיר הנשמה, העובדה שאתם הולכים בלי כיסא גלגלים, העובדה שיש לכם ידיים להחזיק ביד של האחר או העובדה שיש לכם רגליים בשביל לטייל סתם ככה.

מה עם העיניים שמאפשרות לכם לראות את הטבע או האוזניים שמאפשרות לכם להאזין לשיר האהוב עליכם. מה עם המשפחה שלכם? האם כסף יכול לקנות לכם משפחה חמה ואוהבת? מה עם שיחה טובה עם חבר או חברה? מה עם ביטחון או הערכה עצמית, האם כסף יכול לקנות אותם? מה עם כישרון שהוא ייחודי רק לכם? האם כסף יכול לקנות כישרון? מה עם שמחת חיים או אושר פנימי או חיבור רוחני? האם כסף יכול לקנות עבורכם את כל אלה? קרוב לוודאי שלא!

יש גם דברים שלא עולים כסף. אף אחד לא אמר שאתם צריכים לחכות עד שתהיו עשירים בשביל ליהנות מהחיים, כי עושר לא נמדד רק במזומנים. להסתכל על העוצמה והאינסופיות של הים, זה לא עולה כסף, לשחות או ללכת לאורך החוף לא עולה כסף, ללכת לטיול קצר בפארק ולנשום לרווחה זה לא עולה כסף, לבנות ארמון מחול על שפת הים זה לא עולה כסף, להריח פרחים זה לא עולה כסף, לחייך ולצחוק זה לא עולה כסף, לתת מחמאה לחבר ולעשות לו את היום זה לא עולה גרוש, להגיד סליחה, לבקש מחילה, לומר תודה, לאהוב, להפגין חיבה- זה לא עולה לכם גרוש! כסף הוא חשוב מאוד, אין לו מתחרים, אך זה המקום להזכיר להעריך את הדברים שכסף לא יכול לקנות.

נושא 2: מהי תרבות הצריכה המערבית, מה מאפיין אותה, כיצד היא משפיעה עלינו?

תרבות צריכה מערבית היא התנהגות צרכנית, בה הדגש הינו על חומרנות ועל קניית מוצרים שהם מעבר לצורך הקיומי. מה שמעורר בנו את הצורך לקנות הוא הפרסום והשיווק של החברות והתאגידים שרוצים למכור. תרבות הצריכה מתאימה להגדרה "לחיות בשביל לקנות" - אנחנו קונים מוצרים אשר לא בכלום יש לנו צורך. מקורה של תרבות הצריכה המערבית הוא בארצות הברית לפני כמאה וחמישים שנים בזמן התפתחות הקפיטליזם והמסחר החופשי. הגלובליזציה מאפשרת מעבר רעיונות, תרבויות, סחורות וכך "היגרה" תרבות הצריכה למקומות רבים בעולם. זהו חלק מתהליך האמריקניזציה.

האם תרבות הצריכה משפיע על הדרך בה אנו קונים? **בהחלט!**
מבלי שנדע היא משפיעה על ההחלטה שלנו אם לקנות ברחוב או בקניון, מותג או מוצר ללא שם ידוע, פריט אופנתי עכשווי או בגד סתמי.

מהם המאפיינים של תרבות הצריכה?

מאפיין ראשון: שפע! שפע! הרבה סוגים, הרבה מגוון מאותו דבר.

מה קורה היום על המדפים של הלחם?

* מנו את כל סוגי הלחם שאתם מכירים (כולל פיתות, לחמניות וכד').
* מנו את כל סוגי דגני הבוקר שאתם מכירים.
* מנו את מספר יצרני הטלפונים הסלולאריים החכמים שאתם מכירים.
שימו לב שלכל מוצר המגוון רחב ויש הבדלים במחירים, באיכות, במרכיבים, בארץ הייצור. לזה קוראים שפע!!!

עד כמה משמעותיים ההבדלים בין המוצרים השונים? למשל, לחם אחיד פרוס של מאפיית אנג'ל, מאפיית בדש, מאפיית ברמן, מאפיית עינת או לחם קל או לחם דגנים? סביר להניח שההבדלים קטנים מאוד, כמעט חסרי משמעות.

אז למה יש כל כך הרבה סוגים של לחם אחיד? למה כל כך הרבה חברות?

התשובה פשוטה מאוד - **כי כולם מנסים להרוויח כמה שיותר.**

סחר חופשי - הכלכלה המערבית מבוססת על סחר חופשי. כל אחד יכול לייצר, למכור ולנסות להתעשר. לחם הוא מוצר שהרבה מאוד אנשים קונים אותו, וכל החברות מתחרות על הכסף של הקונים. כך גם לגבי מוצרים אחרים. חיוניים יותר ופחות.

איך זה עובד? ההשפעה של תרבות הצריכה עלינו היא:

- * אנחנו צורכים יותר ממה שאנחנו צריכים.
- * אנחנו מחליפים מוצרים בתדירות גבוהה לפני שהתבלו או התקלקלו.
- * אנחנו מחשיבים קניין וכוח קנייה כסמל סטטוס.

מאפיין שני: קניין וכוח קנייה כסמל סטאטוס. האם נתקלתם בתופעה שהמעמד החברתי נקבע לפי סוג הטלפון, מותג הנעליים, הסמל שיש על החולצה? זה נובע מתרבות הצריכה. הפרסום והשפע גורמים לאנשים להגדיר את עצמם לפי הרכוש שיש להם ולא לפי כישורים, תכונות אופי, מיומנויות, דעות, התנהגות וכד. המרכיב המרכזי בקביעת מעמד חברתי הוא מה יש לך וכמה יש לך ולא מי אתה. אם כך- תרבות הצריכה משפיעה על הדרך בה אנו מעריכים אנשים ומשפיעה על הדרך בה אנו בוחרים מה לקנות. דוגמא לרצון להשפיע הוא השימוש ב"סלבריטאים" בפרסומות כדי להשפיע עלינו לקנות מוצר מסוים.

בראי הגלובליזציה: תרבות הצריכה והשפעתה על כלל העולם

תרבות הצריכה היא תופעה חברתית וכלכלית המעודדת אותנו לקחת נתח הגון ממשאבי כדור הארץ מבלי להתחשב בתוצאות. היא גורמת לכך ש:

* 20% מאוכלוסיית העולם שחיה במערב משתמשת ב-83% מכלל המשאבים.

* אותם 20% אינם מגדלים, מספקים או מייצרים לבדם את כל המשאבים הללו, אלא שולטים בחלוקת התוצרים של עמל העולם כולו ומנציחים את הפערים בין מדינות הרווחה והמדינות המפתחות.

* ארה"ב בלבד, שבה 6% מאוכלוסיית העולם, צורכת 30% ממנו.

* אם כל העולם יצרוך כמו החברה האמריקאית, יידרשו 4 כדורי ארץ רק כדי לספק משאבים לאוכלוסייה הקיימת.

* תרבות הצריכה מעודדת גלובליזציה – שפירושה מרכזי קניות ענקיים המעודדים את הציבור לקנות (גם מה שלא צריכים) ומנציחה את הניכור החברתי והפער הכלכלי.

למה חשוב להיות צרכנים נבונים?

א. כדי להקטין את ההשפעה של תרבות הצריכה, הפרסומות, המבצעים והמכירות עלינו. להגיע למצב בו אנו קונים כי אנחנו צריכים ולא כי "שטפו לנו את המוח".

ב. הידעת? לצרכנים יש זכויות. צרכנות נבונה היא גם לדעת מה מותר ומה אסור לעשות לי, מה מגיע לי בתור צרכן, מי יכול לעזור לי במקרה של סחורה פגומה או בעיות שונות. למשל: אספתם מוצר שרשום עליו מחיר מסוים ובקופה אומרים לכם שהוא עולה יותר. לפי החוק אתם זכאים לקבל את המוצר לפי המחיר שרשום עליו. (כמובן כשמדובר בטעות שעשתה החנות ולא בהחלפה מכוונת של מדבקות) למשל: קניתם מכנסיים. הגעתם הביתה, מדדתם והם אינם נוחים לכם. אתם זכאים להחזיר את המכנסיים לחנות ולקבל את כל הכסף בחזרה. (כמובן אם לא הורדתם את האטיקט ולא גרמתם למכנסיים נזק או השתמשתם בהם, יש לכם את החשבונית, מחירם מעל 50 ₪ ועברו עד יומיים מיום הקנייה.

איך נהיה צרכנים נבונים?

פשטות מרצון – הדרך לצאת מתרבות הצריכה:

הדרך לצאת מתרבות הצריכה הינה בראש ובראשונה להיות מודע לה – להיות מודע לשטיפת המוח של הפרסומות, לנזק הסביבתי שנגרם מצריכה מופרזת של משאבים ולנזק החברתי הנגרם מהשתלטות המותגים על המסחר. מתוך המודעות הזו אנחנו יכולים לעבור לשלב המעשה: פשוט מרצון – בניית אורח חיים פשוט ובריא ופינוי זמן לדברים החשובים באמת בחיים – חברות, משפחה וחיים ערכיים. קנו פחות- חיו יותר! הפרסומות לא בוחלות בשום כלי על מנת להנציח מצב זה, וביניהם עיבוד מחשב של תמונות של דוגמנים, השתמשות במסרים בוטים ושימוש שטחי וגס בגברים ונשים כאחד. תוצאות הדבר בין השאר הוא נערות המתוסכלות ממראן (למעלה מ 90 אחוז מבנות הנוער לא מרוצות מהמראה החיצוני שלהן!), בחורים החושבים שהחברה שלהם צריכה להראות כמו כוכבת קולנוע, אנורקסיה, בולימיה והתמכרויות לסמים ולאכזוהול. (ללא הגזמה, ממש כך).

כללים מעשיים לצרכנות נבונה

לא משנה אם אנחנו ילדים או מבוגרים, לכולנו יש כמות מוגבלת של כסף שאיתה אנו יכולים לקנות את הדברים שאנחנו רוצים. המבוגרים עובדים כדי להרוויח את הכסף שלהם, ואילו אתם, גם אם עדיין לא יצאתם לעבודה, בטח מקבלים מדי פעם סכומי כסף ממתנות שאתם מקבלים מההורים או מהסבים לימי הולדת או לחגים - ואולי גם דמי כיס קבועים. אם תשתמשו בכסף שיש לכם בצורה נכונה, תגלו שעם אותו סכום תוכלו לעשות הרבה יותר - לקנות יותר דברים, לצאת ליותר בילויים - ואפילו לחסוך יותר. הנה כמה טיפים שיעזרו לכם להימנע מלבזבז כסף על דברים מיותרים, כך שתוכלו לעשות איתו יותר דברים שחשובים לכם.

1. **תכנון מראש:** קבעתם לצאת עם חברים לקניון, לסרט או להופעה? לפני שאתם יוצאים מהבית- חשבו ותכננו כמה כסף כדאי לכם להוציא על חלקים שונים בבילוי. בדקו כמה כסף יש לכם, כמה עולה כרטיס לסרט או להופעה, כמה עולים פריטים שאתם מתכוונים לקנות, כמה עולה הנסיעה וכמה כסף נשאר לכם לקניית מזון ושתייה. החליטו מראש באילו מרכיבים של הבילוי שווה לכם להשקיע ואלו דברים לא שווים את הכסף שלכם. למשל - אולי הפעם שווה לקנות פופקורן קטן במקום פופקורן גדול ולשמור את הכסף לדברים אחרים. תכנון שכזה עוזר להימנע מהוצאות מיותרות ומבזבז כסף על דברים שאינם באמת נחוצים. בצורה זו אפשר לשמור יותר כסף לדברים חשובים שבהם אתם באמת רוצים להשקיע.
2. **חושבים לפני שקונים:** קרה לכם פעם שראיתם אצל חבר צעצוע ומיד חשבתם "גם אני רוצה כזה"? יצא לכם לעבור מול חלון ראווה, להיתקל בפריט ולקנות אותו באותו רגע ממש? כל אחד מאיתנו נתקל במצבים מהסוג הזה. אנחנו מוקפים באין סוף פיתויים שמגיעים אלינו מהטלוויזיה, מהרחוב, מחנויות ובעצם כמעט מכל מקום. הפיתוי הגדול יכול ליצור בכם רצון

עז מאוד להשיג משהו באותו הרגע, אבל קנייה כזו עלולה לגרום לכם להשקיע כסף בדברים שאתם לא ממש צריכים, או לקנות פריטים במחירים לא משתלמים.

אז מה עושים? כשאתם רואים פריט שאתם רוצים, אל תקנו אותו באותו הרגע. אחרי שההתלהבות הראשונית תירגע, שאלו את עצמכם האם אתם באמת מעוניינים בו? האם אין ברשותכם כבר דברים דומים? האם באמת תיהנו ממנו לאורך זמן? אם התשובה לכל השאלות היא חיובית, יתכן שבאמת כדאי לכם לקנות את המוצר.

3. **אפשר בחינם:** החלטתם שאתם רוצים מוצר מסוים? יכול להיות שתוכלו להשיג אותו בלי לשלם עליו. חלק מהחפצים שאתם רוצים נמצאים ברשותם של אנשים שמקיפים אתכם - אחים גדולים, הורים, חברים - ולא תמיד הם משתמשים בהם. ייתכן שאת הגיטרה שאתם רוצים תוכלו לקבל מבן הדוד שהתחיל ללמוד נגינה בשנה שעברה ולא התמיד. יכול להיות שאת הכדורסל שראיתם בחנות תוכלו לקבל מאחיכם הגדול, שכבר מזמן לא משחק. בכלל, תחשבו כמה דברים שאתם לא משתמשים בהם יש לכם - צעצועים, בגדי כדורגל ישנים, משחקי מחשב או כדורים. אולי תוכלו להחליף חלק מהם תמורת דברים שאתם באמת רוצים? אז לפני שאתם מבזבזים את הכסף שלכם על קניית מוצר, בדקו אם תוכלו לקבל אותו ממישהו שכבר לא צריך אותו. בדרך הזו תוכלו לשמור יותר כסף לדברים אחרים שאתם רוצים ושאי אפשר להשיג ללא תשלום.

4. **חפשו מבצעים:** יש סרט חדש שאתם מתים לראות? משחק חדש יצא לחנויות ואתם מרגישים שאתם פשוט חייבים להשיג אותו? זמר שאתם מתים עליו מגיע להופעה? עצרו רגע לפני שאתם קונים וחפשו מבצעים שיאפשרו לכם לשלם פחות בעבור ההנאה. אפשר למצוא לא מעט מבצעים מיוחדים והנחות דרך מועדוני לקוחות או הטבות שמקבלים במקומות עבודה גדולים - ושווה לכם להתייעץ עם ההורים ולראות אם יש להם הנחה שהם יכולים לקבל. כדאי גם לחפש מבצעים בפרסומות בעיתונים, באתרי אינטרנט ובחנויות עצמן.

5. **השוו מחירים:** אם עברתם ליד חנות וראיתם בגד חדש ומדליק שהייתם מתים ללבוש לבית הספר, עצרו רגע לפני שאתם נכנסים אליה ומבזבזים דמי כיס של חודשים רבים. יש מצב שתוכלו למצוא את אותו הפריט במחיר זול הרבה יותר בחנות אחרת. לפני שאתם קונים משהו, בדקו כמה הוא עולה במקומות שונים ורכשו אותו במקום שמציע את המחיר השווה ביותר. לפעמים יש הבדלים גדולים מאוד במחיר של אותו מוצר בין חנויות שונות.

6. **לא חייבים מותגים:** לפעמים, מוצר ששייך לחברה גדולה ומוכרת, יכול לעלות הרבה יותר כסף ממוצר דומה שמיוצר על ידי חברה מוכרת פחות. אל תתפתו לקנות פריט שיוצר על ידי חברה מסוימת רק בגלל שם החברה או הסמל המפורסם שמצורף למוצריה. לפעמים, מוצרים של חברות לא כל כך מוכרות, יכולים להיות טובים לא פחות וזולים בהרבה ממוצרים של חברות ידועות.

לפני שאתם שולפים את הארנק - בדקו אם תוכלו להשיג מוצר דומה שמיוצר בחברות ידועה פחות, במחיר זול בהרבה. חבל לשלם יותר על מוצר שהוא כמעט זהה, לא?

7. **חשיבה ביקורתית:** פתחתם את הטלוויזיה וראיתם פרסומת מושכת שמציגה מוצר שנראה הכי מגניב בעולם? קראתם בפרסומת בעיתון שמוצר מסוים הוא הטוב ביותר? פרסומות מקיפות אותנו מכל עבר - הן נמצאות על המרקע, ברדיו בשלטי חוצות ברחוב, בעיתונים ובאינטרנט. המטרה שלהן היא לשכנע אותנו לקנות מוצרים ולהשתמש בשירותים של חברות שונות.

הפרסומות יכולות להיות מפתות מאוד, אבל לפני שאתם מתפתים לקנות מוצר בעקבות פרסומת מושכת עצרו וחשבו אם המוצר שווה את הכסף ואם אתם באמת זקוקים לו. זכרו: גם אם הפרסומת מספרת שזה "המוצר הכי טוב בעולם", אל תחשבו אוטומטית שזה תמיד נכון.

8. **התייעצו עם חברים:** לפני שאתם משקיעים כסף במשהו - משחק, בגד חדש או סרט שעוד לא ראיתם, כדאי לכם לבדוק אם הוא באמת שווה את ההשקעה. מקור המידע הכי אמין לא נמצא בטלוויזיה, בקולנוע או ברשת - אלא ממש לידכם. התייעצו עם חברים שכבר קנו את הפריט שאתם רוצים, או שכבר צפו בסרט או בהופעה שבא לכם לראות. שאלו את החברים אם הם ממליצים על הקניה, ההופעה או הסרט. דברו עם חברים שונים ונסו לבדוק בעזרתם איזה מוצר הכי שווה. לעתים קרובות ביקורת של מישהו שהשתמש במוצר או התנסה בבילוי, תספק לכם מידע שקשה למצוא במקומות אחרים.

9. **יד שנייה:** בשנים האחרונות התפשטה בעולם אופנה חדשה שנקראת "וינטג". המילה המיוחדת הזו מתארת שימוש במוצרים ישנים שכבר כבר נעשה בהם בעבר שימוש על ידי אנשים אחרים. גם אתם יכולים ליהנות מהטרנד הזה ולחסוך בעזרתו כסף. ברחבי הארץ וגם באינטרנט תוכלו למצוא שלל חנויות יד שנייה, בהן אפשר לקנות ספרים, בגדים וצעצועים שהיו שייכים בעבר לאנשים אחרים. פריטים כאלה יהיו בדרך כלל זולים בהרבה מפריטים חדשים - ולעתים קרובות לא פחות איכותיים. בחנויות כאלה אפשר לא פעם למצוא גם מציאות מגניבות ומוצרים מיוחדים שקשה להיתקל בהם בחנויות שמוכרות רק מוצרים חדשים.

אז לפני שאתם קונים פריט חדש, בדקו אם תוכלו להשיג אותו במחיר שווה יותר בחנות יד שנייה. מחפשים עוד סיבה ליהנות מהטרנד? שווה לדעת שקניית פריטים מיד שנייה היא גם ידידותית יותר לסביבה.

10. **עשו זאת בעצמכם:** אם מתחשק לכם ליהנות מחולצה מגניבה ומרעננת, או מקישוט חדש לחדר, אתם לא חייבים לרוץ לחנות ולבזבז כסף על פריט חדש. את רוב הפריטים שלכם אתם יכולים לשדרג ולרענן בעצמכם, בקלות. איך? גשו לחנויות יצירה ורכשו בהן מדבקות, צבעים, חרוזים וסיכות, שמחיריהם אינם גבוהים. בעזרתם תוכלו להעניק "לוק" חדש לפריטים שהלוק שלהם כבר נמאס עליכם. פעילות כזו תאפשר לכם ליהנות מפריטים בעלי מראה מיוחד שכמותו אין לאף אחד אחר - ומשעות של כיף, דמיון ויצירה.

תקציב המדינה

תקציב המדינה הוא הכלי המרכזי המשמש את ממשלת ישראל ליישום סדרי העדיפויות שלה ולקביעת רמת ההוצאה הממשלתית. תקציב המדינה מורכב מרשימת סעיפים ותת סעיפים המייצגים פעילות מסוימת. לכל פעילות כזו מקצה המדינה תקציב בחוק תקציב בהיקף הנקבע מדי שנתיים. התקציב המנוצל בכל אחד מהסעיפים משמש אינדיקציה לביצוע הפעילות לה הוקצה.

תקציבי המדינה מחולק לשלושה מרכיבים מרכזיים:

הוצאה ממשלתית – תקציבים המיועדים להפעלת המנגנון הממשלתי: קיומו של המנגנון עצמו, יישום רגולציה, קיום מערכת המשפט, הוצאות ביטחון ומשטרה, החזר חובות הממשלה ותשלומי ריבית וכדומה.

תשלומי העברה – כספים שמעבירה הממשלה ליחידים ללא קשר לייצור של סחורות ושירותים בידי אותם יחידים (כגון תשלומי הבטחת הכנסה, דמי אבטלה וקצבאות ילדים). השקעות הממשלה – השקעות בפיתוח תשתית המיועדת להגדיל את הפעילות הכלכלית של המשק: השקעות בכבישים, נמלים, מתקני התפלה וכדומה.

המדינה מספקת לתושבים מוצרים ושירותים בחינם, אלו הם מוצרים ציבוריים. מוצר ציבורי הוא מוצר שמספקת הממשלה, המרכזית או הרשויות המקומיות, לציבור. מוצרים ציבוריים ניתנים היכן שאין יכולת לשוק הפרטי לספק אותם באמצעי שוק, דוגמת תאורת רחוב.

קישור למידע על תקציב המדינה העדכני:

[מפתח התקציב](#)

הצעה לפעילות:

ברכות!

הקבוצה שלכם נבחרה לחלק את תקציב המדינה מחדש לכלל אזרחי ישראל!

מה הכי חשוב

בעיניכם בתקציב שלכם? מדוע חילקתם אותו כך? במה שונה תקציב המדינה שלכם מזה

שקיים?

מיסים

מס- הוא תשלום לשלטונות הנגבה בכפייה מתושבים ומאזרחים, לצורך מימון הפעולות של השלטון. במובן הרחב המס במדינה הוא סך המשאבים אותם נוטלת הממשלה מהציבור. במדינת חוק הטלת מס נעשית באמצעות חוק, וגבייתו נעשית באמצעות רשות ממשלתית (או עירונית) שהוסמכה לכך. קיימים סוגים שונים של מיסים, ובאפשרות המחוקק לקבוע על מי

להטיל מס ובאיזה שיעור כדי להגשים את מטרותיו. מס הוא תשלום המוטל כחובה על ידי רשות ציבורית בלא כל תמורה ישירה הניתנת כנגדו על ידי הרשות למשלם המס.

תפקידיה העיקריים של מערכת המיסים

מימון הוצאות בתקציב הממשלה- ההכנסות ממיסים נועדו למימון הוצאותיה של הממשלה שצריכה לספק שירותים חיוניים לאזרחים לדוגמא- חינוך, ביטחון, בריאות, רווחה, תשתיות וכו'.

למיסים יש גם מטרה חברתית- מס הכנסה משמש גם כאמצעי לחלוקה מחדש של ההכנסות בין כלל תושבי המדינה כלומר להבטיח מצד אחד שהעשירים לא יעשו עשירים יותר ויותר ומצד שני שהעניים לא יעשו עניים יותר ויותר. מבעלי אמצעים גובים לכן מיסים גבוהים לעומת מיסים נמוכים מחסרי אמצעים.

המיסים משמשים גם כמכשיר להכוונת המשק- הם מכוונים למשל התנהגויות רצויות כגון הפחתת זיהום סביבתי באמצעות הקטנת מס על רכבים היברידיים, מאפשרים פיזור אוכלוסייה בעזרת הטבות מס ליישובי פיתוח (כגון בנגב או בגליל) וכו'.

מדד המחירים לצרכן

מטרתו של מדד המחירים לצרכן היא לבחון את שינוי המחירים במשק על פני זמן ולתת מענה לשאלה הבאה: מהו השינוי הכספי הנדרש בהוצאה החודשית של משקי הבית על מנת לשמור על רמת חיים קבועה על פני זמן. מכיוון שלא ניתן למדוד באופן ישיר את רמת החיים של משקי הבית, נהוג להניח כי סל תצרוכת של משק בית מסוים מבטא את רמת החיים של משק בית זה. זו, מדד המחירים לצרכן מבוסס על בחינת השינוי על פני זמן במחירו של סל מוצרים קבוע.

האינפלציה במשק מוגדרת כשינוי במדד המחירים לצרכן. מסיבה זו, מעבר לחשיבותו כמדד ליוקר המחיה, מדד המחירים לצרכן הינו גורם בעל השפעה מרכזית על הכלכלה ובעל השלכות מעשיות על חיי האזרחים במדינה. המדד משמש כבסיס לקביעת ההצמדות של תשלומים שונים, כגון הלוואות ומשכנתאות, תוספות יוקר לשכר, קצבאות ועוד. לא פחות חשוב מכך, מאחר שמטרתו המרכזית של בנק ישראל הינה לשמור על יעד האינפלציה במשק, המדד המתפרסם משפיע גם על המדיניות של בנק ישראל.

מדד המחירים לצרכן הוא אחד המדדים החשובים ביותר המתפרסמים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לפיו נקבעים הצמדות שונות וניכויים מסוימים. המדד מתפרסם אחת לחודש כאשר אחוז השינוי הוא לעומת מדד של חודש קודם, מדד בנקודות ואף רכיבי השונים.

מדד המחירים לצרכן כולל מוצרים ושירותים לתצרוכת ולא לחיסכון ועל כן במדד כלולים הקבוצות הבאות:

מזון (ללא פירות וירקות)

ירקות ופירות – ירקות טריים; פירות טריים; ירקות קפואים, כבושים ומשומרים; פירות משומרים ויבשים.

דיור – שירותי דיור בבעלות דיירים, שכר דירה, הוצאות דיור אחרות (תיווך, עריכת חוזים וביטוח).

תחזוקת הדירה – חשמל, גז, מים וכדומה; תחזוקה ושיפור הבית; חומרים ומוצרים לתחזוקת משק הבית; ארנונה למגורים; שירותי עזרה לבית.

ריהוט וציוד לבית – ריהוט, ציוד חשמלי לבית, ציוד לא חשמלי לבית, כלי מיטה וחפצי קישוט לבית.

הלבשה והנעלה – מוצרי הלבשה ומוצרי הנעלה.

בריאות – שירותים רפואיים, רפויי שיניים, תרופות ועזרים רפואיים.

חינוך, תרבות ובידור – שירותי חינוך, שירותי תרבות ובידור.

תחבורה ותקשורת – שירותי תחבורה ושירותי תקשורת.

שונות – סיגריות וטבק, שירותים אישיים וקוסמטיקה, תכשיטים ושעונים, תיקים ילקוטים וכדומה.

לכל אחת מקבוצות המוצרים והשירותים לעיל, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת גם מדד משלו. לדוגמה: מדד ירקות ופירות, מדד בריאות וכדומה.

הצעה לפעילות:

בחרו קבוצת מוצרים אחת וחקרו- האם חלו שינויים במוצרים אלו בשנים האחרונות? יוקר

המחיה בישראל

אין משפחה שאנחנו פוגשים ולא שואלת את שאלת המיליון דולר: "איך זה הגיוני שההורים שלנו הצליחו לקנות בית וחלקם גם הצליחו לחסוך קצת לבית עבור הילדים, ואנחנו לא יכולים לחלום על בית?" ואז הם גם עונים: "זה ברור, 'יוקר המחיה' אנחנו נדפקנו!" יוקר המחיה הוא מושג תאורטי המתייחס לעלות הממוצעת לצריכה של משקי הבית באזור נתון הנדרשת לשם שמירה על רמת החיים מסוימת. ואנחנו שואלים על איזה רמת חיים אתם

מדברים בדיוק ?

מאז קום המדינה רמת החיים בישראל עולה ברציפות. בשנת 2015 ישראל הייתה ממוקמת במקום ה-18 במדד הפיתוח האנושי (HDI) העולמי. בשנת 1997 העבירה קרן המטבע הבינלאומית את ישראל, יחד עם ארבעת הנמרים של אסיה, ממעמד של מדינה מתפתחת למדינה מפותחת. בשנת 2010 התקבלה ישראל למועדון המדינות המפותחות, הארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי - OECD. התמ"ג לנפש במונחי כוח קנייה בישראל (PPP) צמח בשנת 2011 ל-30,975 דולר, נתון שהציב את ישראל במקום ה-26 מתוך 183 מדינות העולם. כמו כן תוחלת החיים בישראל, לגברים ולנשים, היא מהגבוהות בעולם. הצמיחה בתמ"ג לנפש ובפריון העבודה בשנים 2003 עד 2017 הייתה גבוהה מהממוצע במדינות המפותחות. שיעור האבטלה ירד מ-10.7% בשנת 2003 [3] ל-3.6% במרץ 2018 - הרמה הנמוכה ביותר מאז 1979.

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בגילאי 15 ומעלה עלה מ-54.5% בשנת 2003 ל-64.3% בספטמבר 2016 - הרמה הגבוהה ביותר שנמדדה בתולדות המדינה (רמה זהה נמדדה בדצמבר 2015 ויוני 2014).

סוכניות דירוג האשראי העולמיות העלו את דירוגי האשראי של ישראל מ-A-/A-/A2 בשנת 2003 ל-A+/A+/A1 באוגוסט 2017 - הדירוגים הגבוהים ביותר שניתנו מאז הן החלו לסקור את ישראל ב-1988.

במרץ 2017 ערכו של הריאלי של שקל ביחס לסל המטבעות הגיע לרמת הגבוהה ביותר שנמדדה מאז יולי 2001..

על אף הצמיחה הגבוהה, בישראל שיעור עוני יחסי גבוה במגזרים מסוימים שמגדיל את אי השוויון; על פי נתוני המוסד לביטוח לאומי, בשנת 2010 24.4% מתושבי המדינה (1.77 מיליון בני אדם) חיו מתחת לקו העוני, ו-35.3% מהילדים בישראל הוגדרו כעניים. עם זאת יש להתייחס לעובדה שקו העוני בישראל מציין עוני יחסי (Relative Poverty), ולא עוני אבסולוטי (Absolute Poverty) המוגדר בהתאם להכנסה הנמוכה ב-50% מהשכר החציוני, לכן העוני היחסי בישראל אינו קשור בהכרח לרמת החיים, אלא קשור בעיקר לאי שוויון בהכנסות אותו מודדים על ידי מדד אי השוויון בהכנסות הידוע בשם מדד ג'יני. הנתח העיקרי של האוכלוסייה מתחת לקו העוני משתייך למגזר החרדי והערבי. מדד ג'יני מציב את ישראל כאחת המדינות בעלות אי-שוויון בהכנסות מבין הגבוהים בעולם המערבי.

מתוך העיתון כלכליסט – יולי 2019

ישראל יקרה יותר מהונג-קונג וארה"ב: ישראל מדורגת במקום ה-13 במדד יוקר המחיה העולמי

אתר numbeo פרסם את הדירוג השנתי של יוקר המחיה ב-136 מדינות; ישראל ירדה ב-3 מקומות מהמקום ה-10 ל-13, אך היא עדיין יקרה יותר מהונג-קונג, צרפת ובלגיה; המדינות שהכי יקר לחיות בהן הן איי קיימן וברמודה ושוויץ

מתוך כלכליסט

המדד מתבסס על השוואת יוקר המחייה במדינות השונות של ניו יורק, והוא מורכב מכמה קריטריונים: שכירות, סל קניות בסופר, מחירים במסעדות ובברים וכוח הרכישה המקומי ביחס להכנסה הממוצעת במדינה.

הצעה לפעילות:

היכן יוקר המחייה פוגש אתכם בחייכם?

באמצעות מחשב או פלאפון בחרו מדינה אחרת שמעניין אתכם לחקור את יוקר המחייה בה.

קראו על אותה המדינה (בהקשר למחיית האזרחים בה) וכיתבו 5 הבדלים בין ישראל

למדינה שבחרתם.

במה מתבטאים עיקרי ההבדלים בין המדינות?

אינפלציה

אינפלציה היא מונח כלכלי המתאר תהליך של עלייה כללית, מתמשכת וקבועה של רמת המחירים במדינה. דבר זה מביא לירידה בערך הכסף.

תופעת האינפלציה מוגדרת כעליית מחירים, כלומר ירידה מתמשכת בערכו של המטבע המקומי. כוח הקנייה של המטבע פוחת, משמע התמורה המתקבלת עבור כל יחידת מטבע הולכת וקטנה. כמו כן תופעה המכונה "פיחות מתמשך" מאפיינת את ירידת ערכו של המטבע בהשוואה למטבעות של מדינות אחרות בהן שיעורי האינפלציה (מן השפה האנגלית Inflation = להתנפח, לגדול) נמוכים יותר. עם זאת, כיוון ששער החליפין (ערכו של כל מטבע ביחס למטבעות אחרים) מושפע גם מגורמים נוספים, לא תמיד רואים קשר ישיר בין האינפלציה לשער החליפין.

מקרה קיצוני של אינפלציה נקרא היפר-אינפלציה (אינפלציה דוהרת) המתאר מצב בו ישנה אינפלציה גבוהה כאשר שיעור האינפלציה הולך וגדל מבלי להגיע לשווי משקל. המצב ההפוך לאינפלציה הוא דפלציה, בו קיים תהליך של ירידה כללית ומתמשכת במחירים ועלית ערך המטבע. מצב מאוזן נקרא יציבות מחירים, המתאר מצב בו אין שינוי או שיש שינוי זעיר

ברמת

מהי אינפלציה? אינפלציה (באנגלית Inflation) בהגדרה היא הקצב שבו המחירים עולים. בשנות ה-90 נסיעה באוטובוס עירוני עלתה פחות משקל אחד והיום אותה נסיעה בדיוק עולה 5.90 שקלים. למה? התשובה היא אינפלציה – תהליך של ירידה מתמשכת בערך המטבע. כשאומרים שפעם הדברים היו זולים יותר, מתכוונים למעשה לאינפלציה: עם אותו סכום כסף בדיוק, פעם יכולנו לקנות יותר ממה שאנחנו יכולים היום.

איך מודדים את האינפלציה?

בכל 15 לחודש, בשעה 18:30 בדיוק, מפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) את השינוי במדד המחירים לצרכן – שהוא למעשה האינפלציה. המדד מבוסס על מה שהלמ"ס הגדירה כסל צריכה ממוצע של משפחה בישראל. הסל הזה מורכב ממאות מוצרים ושירותים: דיו, מזון, תקשורת, תחבורה, הנעלה והלבשה ועוד. המוצרים בסל נמצאים במעקב שבועי של המדינה, והלמ"ס מחשבת באופן כללי האם סל הצריכה הבסיסי התייקר או הוזל. שינויי מחירים גדולים – כמו מהפכת הסלולר לפני כמה שנים – יכולים להשפיע בצורה משמעותית על האינפלציה בישראל. גם למחירי הנדל"ן המאמירים יש השפעה לא קטנה.

איך האינפלציה משפיעה על הכיס שלי?

"אם האינפלציה גבוהה מדי והשכר שלי לא משתנה, ככל שעובר הזמן אני יכול לקנות פחות מוצרים ורמת החיים שלי נפגעת", מסביר אורי גרינפלד, הכלכלן והאסטרטג הראשי של בית ההשקעות פסגות. "פעם השכר היה צמוד לאינפלציה אבל היום זה כמעט לא קיים, ולכן אם פתאום יש אינפלציה אנשים יכולים לקנות פחות ולקוח זמן עד שהשכר משלים את הפער". במילים אחרות: המשכורות שלנו נשחקות וכוח הקנייה שלנו יורד.

"אם האינפלציה גבוהה, בנק ישראל מנסה לחנוק אותה ומעלה את הריבית", מסביר גרינפלד. "העלאת הריבית הופכת את הפיקדונות ליותר אטרקטיביים, כי אנשים מעדיפים לקנות פחות ולהשאיר את הכסף לצבור תשואה בבנק ולהרוויח מהריבית. המצב הזה מקרר את המשק". כיום אנחנו נמצאים במצב של ריבית אפסית ולכן לא משתלם לאנשים להחזיק את הכסף שלהם בעו"ש או בפיקדונות.

למה המדינה מעודדת אינפלציה?

אינפלציה משמעותה עליית מחירים – אז למה המדינה חושבת שזה דבר בריא? במדינות המערב הבנקים המרכזיים הגדירו לעצמם יעד אינפלציה שנתי של כ-2%. "אנחנו רוצים שהמשק יצמח, שהפעילות הכלכלית תלך ותשתפר כל הזמן ושנשים יקנו יותר", מסביר גרינפלד. "כשהכלכלה נעה קדימה המחירים עולים באופן טבעי כי האוכלוסייה גדלה, מייצרים יותר והביקוש למוצרים שונים עולה. כל עוד השכר עולה יחד עם קצב עליית המחירים אז רמת החיים נשארת אותו הדבר והמצב בריא".

מה מצב האינפלציה בישראל ביחס לעולם?

בהשוואה לכלכלות גדולות כמו ארה"ב או גרמניה, האינפלציה בישראל תזזיתית יותר. לדברי גרינפלד, "בשנים האחרונות האינפלציה בישראל הייתה נמוכה ואפילו שלילית בגלל כמה גורמים: השקל התחזק וגרם להוזלה של מרבית המוצרים המיובאים. גם רפורמות בתחום המזון צמצמו את פערי המחירים בישראל לעומת אירופה. במקביל, התחרות במשק גברה בעקבות התווספות שחקנים חדשים לשוק הקמעונאות שצברו לא מעט כוח והורידו את המחירים, במקביל לעליית כוחו של המסחר ברשת. אבל זה לא בהכרח יישאר כך, אנחנו משק קטן שבנוי על יבוא-ויצוא ומושפע מאוד משער החליפין. מדינות אחרות משפיעות עלינו יותר ממה שאנחנו משפיעים עליהן ולכן האינפלציה פה יותר תנודתית".

6. אבטלה

אבטלה: כאשר חלק מגורמי הייצור האנושיים לא מועסקים. כאשר ישנם אנשים שביכולתם לעבוד ואינם עובדים הם נחשבים למובטלים, ככל שאחוז האבטלה עולה כך המשך נמצא במצב קשה, ככל שמעסיקים יותר אנשים במשק הוא נחשב למשק מפותח יותר. האבטלה נחשבת לבעיה מטרידה ברוב המדינות, לכן זו בעיה שמתייחסים אליה ברצינות רבה ומנסים למצוא לה פתרונות.

אחוזי אבטלה – אחוז המובטלים מתוך כלל מבקשי העבודה. הרבה פעמים שומעים בחדשות או קוראים בעיתון על 9.1% אבטלה או על ירידה באבטלה. מה זה אומר? % ממה זה? בניגוד למה שנוטים לחשוב, לא כל מי שיכול לעבוד ולא עובד הוא מובטל לפי ההגדרה. רק מי שמחפש עבודה (פונה ללשכת התעסוקה) ואינו מוצא עבודה נחשב מובטל. ישנם רבים שמסיבות שונות אינם עובדים וגם אינם מחפשים עבודה (חרדים, עקרות בית, חיילים

וחיילות שרק השתחררו ועוד לא מחפשים עבודה, מובטלים שהתייאשו והפסיקו לחפש...) ולכן אינם נחשבים מובטלים.

שיעור האבטלה הוא רק מספר המובטלים חלקי מספר האנשים שיכולים לעבוד.

הצעה לפעילות:

משימת חקרא! בחרו אחת מהמדינות הבאות: ארה"ב, אירלנד, בולגריה, יוון ואיסלנד. השוו בין

האבטלה במדינת ישראל לבין האבטלה במדינה בה בחרת. ריבית

ריבית היא מונח בכלכלה שפירושו סכום הכסף הנוסף המשולם על ידי לווה למלווה תמורת הזכות שנותן המלווה ללווה להשתמש בסכום כסף מסוים (הקרוי "קרן הלוואה" או "סכום הלוואה" או הקרן) למשך תקופה מסוימת (הקרויה "תקופת הלוואה"). הלווה משלם למלווה את הריבית, בנוסף להחזר הקרן. במילים פשוטות ניתן לומר, כי הריבית היא "מחיר הכסף", או למעשה "המחיר" של העברת כסף מהעתיד להווה.

בחלק מהדתות, ישנו על איסור על שימוש בריבית באופן כללי (ראו איסור ריבית בדת).

כשמלווים כסף, מצפים לקבל דבר מה בתמורה. שיעור הריבית הוא מספר חיובי שמודד את התוספת שמקבל המלווה. יש כמה סוגים שונים של שיעורי ריבית. בטווח הקצר, שיעור הריבית נקבע על ידי הבנק המרכזי. בטווח הארוך, הוא נקבע על ידי השוק ותלוי באינפלציה והערכות ארוכות הטווח של הכלכלה. המנגנון במסגרתו הבנקים המרכזיים שולטים בריבית קצרת הטווח נקרא מדיניות מוניטארית.

ריבית – מחיר שכירות הכסף. כלומר המחיר שאנחנו משלמים, או שמשלמים לנו, על הלוואה של כסף. למשל, הבנק הלווה לנו 100 שקלים עם ריבית של 10 אחוז לשנה. לאחר שנה נתבקש להחזיר לו 110 שקלים. ההפרש הוא "דמי השכירות" או הריבית וזוהי גם התשואה של הבנק.

הצעה לפעילות:

באמצעות הטלפונים או המחשב, גלו וכתבו אילו סוגי ריביות יש?

שכר מינימום – חוק שקובע כי יש לדאוג למשכורת מינימלית לעובדים וכל תשלום מתחת למינימום זה הוא ניצול.

שכר המינימום הוא 5,300 ש"ח לחודש למשרה מלאה ו- 29.12 ש"ח לשעה

מדוע חוק זה חשוב? ביקוש

הביקוש הוא הרצון של הצרכנים לקנות מוצר מסוים במחיר מסוים.

דוגמא: מחיר חולצה 200 ₪, הצרכנים קונים 1000 יחידות, כאשר המחיר של החולצה יורד ל-100 ₪ הצרכנים מבקשים יותר יחידות.

הערה: לתת לתלמידים דוגמאות מחיי יום שלהם, איך הם קונים יותר בתקופת מבצעים או סוף עונה בגלל שהמחירים באותה תקופה הם נמוכים יותר, איך אנחנו כצרכנים מנסים לחפש את המחיר הנמוך על מנת לקנות יותר.

הביקוש הוא הקשר בין מחיר המוצר לבין הכמות המבוקשת לאותו מוצר, הקשר הוא קשר רגרסיבי, ככל שהמחיר עולה הכמות המבוקשת יורדת וההפך.

הצעה לפעילות:

נבקש מהתלמידים לאסוף פרסומות מהעיתונות עבור מוצרים שונים ולנסות להשוות בין הרצון שלנו לאותם מוצרים כשמשלמים מחיר מלא וכשיש מבצעים.

10. היצע

הקשר בין מחיר המוצר לבין הכמות המוצעת לאותו מוצר על ידי היצרן, ז"א היכולת או הרצון של היצרן ליצור מוצר מסוים ביחס למחיר של אותו מוצר בשוק. הקשר בין המחיר לבין הכמות המוצעת הוא קשר פרוגרסיבי, ככל שהמחיר עולה הכמות המוצעת עולה וההפך.

כאשר מוכרים מוצר מסוים, כדאי ליצרנים שהמחיר של אותו מוצר יעלה, כי הרווח גדל וכדאי ליצרנים ליצור יותר ולמכור יותר במחיר גבוה יותר.

הערה: יש להבחין בהשוואה בין הביקוש להיצע, הביקוש תלוי בצרכן, הצרכן מעדיף מחיר נמוך על מנת שיוכל לקנות יותר, היצרן מעדיף מחיר גבוה כדי שהוא ירוויח יותר. לכל מוצר יש בראש ובראשונה יצרן, המנסה למכור את מוצריו לצרכן. במונחים כלכליים, היצרנים מייצגים את ההיצע, הצרכנים מייצגים את הביקוש. כיצד נקבעת אספקת הסחורות והשירותים לצרכנים?

התשובה לכך מורכבת, ותלויה במידה רבה בכול ענף יצרני: האם החברות בענף רבות מאוד ומתחרות זו בזו, או שהתחרות היא קטנה ומתנהלת רק בין מספר קטן של חברות. לעתים החברות המתחרות מחליטות להתארגן ולתאם את מחיריהן, ואז אנו קוראים לכך התארגנות קרטלית או קרטל. יכול גם להיווצר מצב שבענף כולו קיימת רק חברה אחת המוכרת את המוצר, ואז נקרא לחברה זו מונופול, שפירושו מוכר יחיד.

אם נבקר בשוק הכרמל בתל-אביב, למשל, נוכל לראות, מוכרי ירקות רבים. התחרות ביניהם גורמת לירידת מחירים. אולם במהלך ימי השבוע, המחיר לא ירד מתחת לגבול מסוים מפני שהמוכרים מעריכים את כמות הקונים הצפויה להגיע, ויודעים באילו מחירים יצליחו למכור את הסחורה. ביום שישי מוכרים רבים מוזילים את מחיר הסחורה, וההוזלות גדלות ככל שהשבת מתקרבת. התהליך הוא התאמה בין ההיצע הקיים אצל המוכרים לבין הביקוש. לעתים, קיימת תחרות בין המוכרים, כשכל אחד מנסה להבליט את יתרונות הסחורה שלו על-פני הסחורה של המתחרים. הרעיון המסתתר מאחורי זה הוא, שמרגע שהצרכן שוכנע שהוא רוכש סחורה ייחודית, הביקוש שלו לאותה סחורה גדל, או במלים אחרות - נכונותו לשלם תמורת אותה כמות סחורה גדולה יותר. לחלופין, הצרכן יעדיף לרכוש במחיר הנתון סחורה רבה יותר מהסוחר יעקב מאשר מהסוחר יצחק. (מטח)

הצעה לפעילות:

בחרו מוצר / סחורה שבה היה שינוי בין הביקוש להצע באופן דרמטי. מדוע חל השינוי הזה?

11. תחרות חופשית

תחרות חופשית: מצב בו הרבה יצרנים מתחרים על הצרכנים. איך עושים זאת? מבצעים? הורדת מחירים? שירות יעיל וטוב יותר. כל זאת על מנת למשוך יותר צרכנים. הסבר כיצד הצרכן מרוויח במצב של תחרות חופשית? הצרכן מרוויח מתחרות החופשית כי ככל שיש יותר יצרנים והם מתחרים ביניהם המחירים יורדים, ואולי השירות נעשה טוב יותר, ומחזרים אחרי הצרכן.

הצעה לפעילות:

יחד עם התלמידים יש לתת דוגמאות למוצרים שיש להם הרבה יצרנים, ולהשוות בין המחירים השונים של אותו מוצר אצל היצרנים ואיך אנחנו הצרכנים מרוויחים מזה. האם יש מוצרים שיש להם רק יצרן אחד?

12. מונופול

מונופול: מצב שבו יש יצרן יחיד או יצרן עיקרי לאותו מוצר. מצב בו אין ליצרן מתחרים, זה ההפך מתחרות חופשית, כי הצרכנים נאלצים לקנות רק מהיצרן השולט בשוק. מה החסרונות של מונופול לצרכן? אילו יתרונות יש למונופול ליצרן? היצרן לא עושה מאמצים, לא נותן הנחות ומבצעים על מנת למשוך לקוחות כי כל הצרכנים שבויים שלו. כי הוא היחיד שמוכר את המוצר ושולט בשוק. הדוגמה הנפוצה ביותר למונופול בישראל היא חברת החשמל, מאחר והיא היחידה שמספקת חשמל לצרכנים ומכיוון שאין לה מתחרים, כל הצרכנים חייבים לשלם את חשבונות החשמל לחברה זו בלי אפשרויות מיקוח. הערה: ככל שנותנים יותר דוגמאות התלמידים מפנימים את המושגים יותר וכדאי לקשר בין כל המושגים שנלמדו עד עכשיו, ולבקש מהתלמידים כל הזמן להשתמש במושגים נכונים כשהם עונים על שאלות.

13. גורם ייצור

כל דבר שעוזר בתהליך הייצור באופן ישיר או עקיף, כמו חומרי גלם (ברזל, עץ, פלסטיק) או מבנים וכו'. בכלכלה נוהגים לקרוא למשאבים בשם גורמי ייצור, ומסווגים אותם לשלושה סוגים עיקריים: הון, עבודה וקרקע.

בגורם הייצור הון אנו נוהגים לכלול את כל המכונות, הציוד וחומרי הגלם הלא-מעובדים. כל אלה משמשים בתהליך הייצור.

בגורם הייצור עבודה כלולים כל סוגי כוח העבודה, והכוונה היא לא רק לאנשים העובדים, אלא גם לידע המקצועי ולהכשרה שרכשו. אלו קרויים גם הון אנושי.

בגורם הייצור קרקע הכוונה היא לאדמה עצמה, המשמשת לגידולים חקלאיים, לבנייה, או להקמת מפעלים ומשרדים. אך במושג קרקע כלולים גם המחצבים שמתחת לפני הקרקע (כגון: נחושת, זהב, פחם) זכויות הדיג במים ואף זכויות הטיס באוויר.

זוהי החלוקה של גורמי הייצור לקבוצות, אך עלינו לזכור כי כאשר אנו מדברים על ייצור, כלומר על עשיית מוצרים, איננו מתכוונים רק למוצרים הנראים לעין, אלא גם למוצרים שאינם נראים לעין, ואשר בחלקם נקראים שירותים.

גם השירותים מסופקים ללקוח בעזרת אותם גורמי ייצור. השירות שמספקת מספרה, למשל, מתאפשר בעזרת קרקע - המקום שהמספרה ניצבת עליו, הון - הציוד המשמש את הספר במלאכתו, ושאר אביזרי המספרה, וכמובן עבודה - של הספר עצמו ושל עוזריו.

כאמור, גורמי הייצור הון, קרקע ועבודה - נמצאים במחסור, מפני שלעולם אין די בכמה שיש כדי למלא את כל רצונות הציבור. וגם אם לעתים אנו רואים שאחד מגורמי הייצור נמצא באבטלה מסוימת, אין להסיק מכך שתופעת המחסור נעלמה, אלא המסקנה נוגעת לטיב הארגון הכלכלי באותו מקום ובאותו זמן.

הצעה לפעילות:

לבקש מהתלמידים דוגמאות של גורמי ייצור תוך שימוש במושגים המתאימים.

14. מחסור

המחסור הוא הפער בין הרצוי למצוי, הפער בין הביקוש של הצרכנים לבין היכולת של המשק הכלכלי לספק להם.

לא כל מה שהצרכנים מבקשים, המשק יכול לספק להם.

כמות גורמי הייצור במשק מוגבלת. למשק יש יכולת מכסימלית שלא תמיד עונה על הדרישה ההולכת וגדלה ללא הגבלה.

המחסור הוא דבר יחסי. אפשר למצוא מדינות עשירות שיש בהם מחסור, כי רמת החיים גבוהה, ולא משנה כמה מספקים תמיד קיימת דרישה מצד הצרכנים לספק עוד.

הצעה לפעילות:

בישראל לא מעטים המחסורים בתחומים שונים. באמצעות הטלפון או המחשב בחרו תחום אחד בו קיים מחסור בישראל, מדוע מחסור זה נוצר? (דוגמה, רופאים).

נושא 4: המשק הישראלי – תעסוקה, אבטלה ואי שוויון במשק

כלכלת ישראל היא כלכלת שוק מעורבת בה לממשלה חלק משמעותי, לצד מגזר פרטי מפותח, הכולל תעשייה משגשגת וענפי שירותים. מגזרי תעשייה מרכזיים כוללים תעשיית ה-יי-טק, התעשייה הביטחונית, תיירות, עיבוד מתכת, תעשיית הכימיקלים, מכשור רפואי ותעשיית ה**הילומים**. ישראל ענייה יחסית במשאבי טבע ולכן תלויה ביבוא מוצרים וחומרי גלם כגון נפט, פחם ומזון (תלות זו הצטמצמה במאה ה-21, עם גילוי מאגרי גז טבעי גדולים בים התיכון).

אין ספק כי כלכלת ישראל עברה כברת דרך ארוכה מאז ההכרזה על היווסדה של המדינה אי שם ב-14 במאי 1948. מכלכלה צעירה וקטנה, הנשענת בעיקר על ייצור חומרי גלם תעשייתיים לשוק המקומי וגידול פירות הדר ליצוא, הפכה ישראל לאומת הסטארט-אפ העולמית – מעצמה חדשנות מובילה ואחת הכלכלות המתקדמות והמפותחות ביותר בעולם. עוד לפני הקמת המדינה, בשנותיו הראשונות של המשק ובמקביל להתפתחותו של המפעל הציוני בארץ ישראל, החלה להתבסס פה כלכלה מקומית, זעירה יחסית, אשר נשענה על כ-1,500 מפעלי תעשייה. אלה יועדו בעיקר לשמש את צרכי האוכלוסייה המקומית המתרחבת ומיקדו את עיקר המשאבים בייצור מלט לבנייה, קמח וחיטה לתעשיית המזון, מרגרינה, שמנים, סבונים וגם – אלכוהול, טבק וממתקים.

הסקטור החקלאי דווקא, היה אז מנוע הצמיחה הדומיננטי של המשק הקטן והצעיר ויצוא התפוזים, היה למוטו שבכותר והגאוה הישראלית של המשק המקומי, מילא תפקיד חשוב כמקור נוסף לזרימת מט"ח פנימה, בהיותו ענף היצוא המוביל של המפעל הציוני החדש. היצוא הכולל מהמדינה עמד בשנת העצמאות הראשונה של המדינה על כ-6 מיליוני דולרים בלבד – כשחלקו הגדול התבסס בשנים ראשונות על יצוא של כ-4 מיליון תיבות פירות הדר – בעיקר תפוזי שימוטי ווולנסיה אשר נשלחו בעיקר לבריטניה, מדינת היעד החשובה של ישראל באותם ימים.

מאז השתנה המשק הישראלי ללא היכר והכלכלה המקומית התפתחה והפכה למתקדמת, משוכללת וחדשנית. משאביו העיקריים של כוח העבודה הופנו לביסוס יתרונה היחסי של ישראל ולהפיכתה ליצואנית עולמית מובילה של מוצרי טכנולוגיה מתקדמים – רכיבים אלקטרוניים, ציוד טלקום, כלי טיס, מכשור רפואי ומוצרי פרמצבטיקה. במקביל הפכה ישראל למרכז בינלאומי של חדשנות, בין השאר עבור תאגידי ענק גלובליים וחברות הטכנולוגיה הגדולות ביותר, כמו פייסבוק, גוגל, מיקרוסופט או אפל, שבחרו לפתוח בישראל את מרכז המו"פ העיקרי שלהן מחוץ למדינתן.

ארגזי העץ עמוסי התפוזים שייצא המשק לעולם בגאוה בשנותיו הראשונות הפכו למוצרי אלקטרוניקה ותוכנה מתקדמים – חוד החנית של הקדמה הטכנולוגית – המחוללים הכנסות המזרימות למשק עשרות רבות של מיליארדי דולרים. בשנת 2020, חרף הקורונה שהביאה מגבלות סחר חסרות תקדים ומשבר כלכלי גלובלי, הסתכמו הכנסות היצוא של ישראל בכ-

114 מיליארדי דולרים – למעלה ממחצית מכך נשען על סקטור ההייטק לבדו. במהלך 73 השנים האחרונות נסק היצוא הישראלי פי 19 אלף – גידול מטאורי שרק מספר מדינות בודדות ציינו במהלך עשורים אלו.

היצוא כמנוע הצמיחה העיקרי של הכלכלה, הניע צמיחה כלכלית מרשימה שהזניקה את ישראל, ממשק סגור ותלתי לכלכלת סחר בינלאומית ועצמאית, הניצבת כיום בשורה הראשונה של הכלכלות המפותחות. במהלך קצת יותר משבעה עשורים זינק התוצר לנפש, אינדיקטור כלכלי מהותי המהווה את המדד לחישוב רמת העושר של אומה, פי שמונה – מרמה של 5,140 דולר לנפש ללמעלה מ-43 אלף דולר לנפש – זינוק של 750%.

נכון להיום, מבחינה זו, רמת העושר של ישראל גבוהה יותר מזו של כלכלות מפותחות וותיקות – אימפריות כלכליות עולמיות כמו צרפת, בריטניה, ספרד, איטליה, יפן או דרום קוריאה. ארה"ב אומנם עדיין ממוקדמת גבוה מעל ישראל עם תוצר של 63.4 אלף דולר לנפש, אך הפערים בין שני המשקים הצטמצמו באופן משמעותי מאז קום המדינה. אם בשנים הראשונות היווה התוצר לנפש של ישראל 35% בלבד מזה האמריקאי, כיום עומד שיעור זה על קרוב ל-70% – שיעור טוב בהרבה מזה שמציגות כלכלות מפותחות רבות. הגידול ברמת העושר של ישראל לאורך השנים קיבל ביטוי גם ברמת המיקרו. על פי דו"ח העושר לשנת 2020 של קרדיט סוויס ההון הממוצע של תושב בישראל עומד על כ-220 אלף דולר ובישראל חיים כיום למעלה מ-157 אלף מיליונרים אשר צברו הון נכסים נטו של מיליון דולר לפחות. אך הגדרת העושר של מיליונר נשחק עם השנים ובאופן תיאורטי כל מי שמחזיק בדירה בין גדרה לחדרה נופל תחת ההגדרה של "מיליונר". עם זאת גל הצמיחה המואץ שחוה המשק הישראלי בכלל וההייטק בפרט – בעיקר בשני העשורים האחרונים – יצר רבבות של "מיליונרים אמיתיים" ועשרות של מיליארדרים.

בכלכלה המונח מעורבות ציבורית מתייחס לפעולות שננקטות על ידי ממשלה או מוסד בינלאומי בכלכלת שוק או בכלכלה מעורבת שמטרתם להסדיר את המגזר הפרטי, למטרות פוליטיות והן למטרות כלכליות כגון קידום הצמיחה הכלכלית, הגדלת התעסוקה, העלאת השכר, העלאת או הקטנת המחירים, קידום השוויון, ניהול אמצעי התשלום ושיעורי הריבית, הגדלת הרווחים, או כתגובה לכשל שוק. ההתערבות יכולה ללוש צורות רבות:

בניין תשתית ציבורית עליה לממשלה מונופול, כגון כבישים.
הצלת עסקים כושלים באמצעות מענק כספי
השמטת חובות ולעיתים אף הלאמת חברות פושטות רגל.

סובסידיות ישיר של ענפי ייצור או ספקי שירותים שאינם ריווחיים.
רכישה ממשלתית של עודפי סחורות מסוימות ומכירתם בשלבים מאוחרים יותר כדי להעלות את המחיר ובכך לשמור על רמת מחירים קבועה
חסימת הכניסה לשוק באמצעות רישוי תחת קריטריונים מסוימים בלבד כדי להגן על עסקים קטנים מארגונים גדולים וחזקים בהרבה
העברת כספים לשווקים באמצעות תמיכה כספית (כגון דמי אבטלה)

כלכלת שוק חופשי או כלכלת שוק מוגדרת כמצב שבו המדינה אינה מתערבת בפעילות הכלכלית. הגדרה אחרת היא שהמדינה לא מתערבת ומשפיעה על כוחות השוק. אין אף מדינה שבה יש שוק חופשי לחוטין.
המצדדים במצב זה טוענים שכוחות השוק מנתבים את השוק למצב האופטימלי, וכל התערבות ממשלתית רק גורעת. המתנגדים מראים שהמדינה עוזרת למצבים של כשלי שוק וכן לעניים ולחסרי היכולת המתקשים לשרוד בכלכלת שוק.
על פי המודל הכללי הקלאסי, שוק חופשי הוא שוק שהייצור בו נשלט על ידי היצע וביקוש, והשוק נמצא בחתירה מתמדת למצב של "שיווי משקל". השוק החופשי משתמש במנגנון המחירים כדי להגיע לשיווי משקל בשוק.
בפועל משמשה מונח "כלכלת שוק חופשי" לתאר כלכלה שבה הפעולה בשוק חופשית באופן יחסי מהגבלות והתערבות ממשלתית ומיושמת בו גישת "לסה פר", שבו ההתערבות הממשלתית מינימלית, בניגוד לשוק שבו שוררת כלכלה מעורבת - עירוב של סחר חופשי ומדינת רווחה, כלכלה ריכוזית - שמרבית החברות והנכסים נמצאים אצל גורם אחד - לרוב המדינה, או כלכלה אוטטיסטית - התערבות ממשלתית רבה מאוד. ביקורת תאורטית ופוליטית על הנחות היסוד של הכלכלה תטען כי מונח זה מוצג כתיאור מצב, בשעה שהוא כלי ליצירת הבניה חברתית להצדקת משטר כלכלי חברתי מסוים.
כיום, כלכלנים רבים מסתייגים ממונח זה ומשתמשים במונח מדויק יותר כמו שוק משוכלל כדי להדגיש היבטים אחרים שמפריעים לתפקוד השוק ולא דווקא מעורבות ממשלתית - לדוגמה כדי לתקן כשל שוק מסוג מונופול טבעי וכדי להתקרב יותר למצב של שוק משוכלל, כלכלנים נאו-קלאסיים יעדיפו התערבות ממשלתית, בעוד שתומכי "שוק חופשי" אחדים יטענו שאין צורך בהתערבות כזו.

צמיחה כלכלית מוגדרת כגידול בתוצר מקומי גולמי (תמ"ג) או בתל"ג על פני זמן נתון (חודש, רבעון, שנה..). ניתן לחלק את הצמיחה הכלכלית במספר התושבים כדי לקבל את שיעור הצמיחה לנפש המאפשר להשוות בין מדינות (ותמ"ג לנפש). התמ"ג והתל"ג נמדדים על ידי כמות הכסף שהחליפה ידיים באותה שנה.

צמיחה כלכלית נחשבת לנתון הכלכלי החשוב ביותר בקרב כל זרמי הכלכלה כמעט, כולל בזרם המרכזי של הכלכלה הנאו-קלאסית, בקרב סוציאל-דמוקרטים. הצמיחה כלכלית קשורה לתופעות כלכליות וחברתיות רבות, ביניהן: עלייה בתוצר הפיזי (יותר מוצרים פיזיים), עליה בצריכה, ירידה באבטלה, ועלייה בהשקעות. לצמיחה כלכלית יש קשר גם למגמות ארוכות טווח יותר כמו עליה בתוחלת החיים (בקרב מדינות עניות), מעבר לאורח חיים מערבי (מבחינת סוג וכמות המוצרים שנצרכים) כולל לדוגמה שינויי תזונה, מעבר לחברה דמוקרטית יותר וכן לחברת שפע (או לתרבות הצריכה), שינוי בהרכב המחלות (מעבר ממחלות זיהומיות למחלות כרוניות), הגדלת טביעת הרגל האקולוגית, מעבר דמוגרפי, מעבר מכלכלת חקלאות לכלכלת תעשייה ולכלכלת שירותים, עיוור - מעבר מהכפר לעיר, פריחה של המדע, אימוץ טכנולוגיות חדשות ועוד.

כלכלנים מאמינים שיש מגמה ארוכת טווח לצמיחה, וסביב מגמה זו יש תנודות של עליות וירידות הקרויים מחזורי עסקים כאשר המשק עולה מעל למגמה ארוכת הטווח יש עלייה בצמיחה, או "בום" כלכלי, או האצה של הצמיחה, כלכלנים רבים, לפחות בתאוריה, ממליצים "לקרר" את הכלכלה. כאשר יש ירידה בשיעור הצמיחה מתחת לקו המגמה הכללי (עוד הרבה לפני שיש צמיחה שלילית - מיתון) כלכלנים מדברים על האטה במשק, וממליצים ל"האיץ" את הכלכלה. כאשר האטה ממשיכה למשך זמן ממושך מכנים זאת מיתון.

קיימים כלכלנים ואנשי חברה שמבקרים את חשיבותה של הצמיחה הכלכלית כמדד לבריאות הכלכלית ולרווחה חברתית, וכן את המדיניות המכוונת להגדלת הצמיחה הכלכלית. דבר זה כולל בעיקר אנשים מזרם הכלכלה אקולוגית והקיימות אך גם מזרמים שונים מעט כגון הכלכלן אמרטיה סו. הכלכלן הרמן דיילי לדוגמה מדבר על כך שהתועלות של הצמיחה הכלכלית יורדות ככל שגדל התוצר, ואילו העלויות (הסביבתיות, החברתיות והכלכליות) שלה עולות. הוא ואחרים קוראים לכלכלת מצב יציב שבה יש אפס גידול בתוצר הכלכלי החומרי.

מגזרי המשק הינם:

ראשוני = חקלאות (חקלאות, דיג, מרעה, יערנות, כרייה וחציבה)
 שניוני = תעשייה (עובדי תעשיות חומרי גלם, בנייה וייצור אנרגיה).

שלישוני = נותני שירותים.

ציבוריים: חינוך, תחבורה, בריאות, שירותי ממשלה...

פרטיים: חייטים, מרכולים, בנאים, שרות לקוחות...

רביעוני = ייצור שירותים ברמה גבוהה (היי טק, מו"פ).

חמישוני = תחום עיסוק כלכלי ופיננסי (בורסה, בנקים, הנהלת חשבונות וכו'...)

מגזר	בעבר	השינוי	כיום	המדד
------	------	--------	------	------

מספר המועסקים בחקלאות ביחס לכל העובדים במדינה. במדינות המפותחות אחוז מועסקים קטן מאד. במדינות מתפתחות אחוז המועסקים גבוה.	ירידה בכל העולם במספר המועסקים בחקלאות ובכרייה, ועלייה בתוצרת החקלאית (מייצרים יותר).	התפתחות של טכנולוגיה ומיכון והעדפה לעבוד בענפי כלכלה אחרים.	הרבה מאד עובדים במגזר הראשוני.	מגזר ראשוני = הפקה של משאבי טבע. העובדים מועסקים בחקלאות וכרייה של מחצבים = הוצאה של חומרי גלם מהטבע. לדוגמא: כריית פחם, גידולי בננות ועוד
מספר המועסקים בתעשייה ביחס לעובדי המדינה. במדינות המפותחות ירידה באחוז המועסקים. כ- 20% מדינות מתפתחות אחוז המועסקים נמצא בעלייה בגלל מעבר - של תעשיות מסורתיות ממדינות מפותחות למדינות מתפתחות אחוז מפותחות אחוז	המכונות החליפו את העובדים במפעלים ולכן יש ירידה במועסקים. מפעלים מסורתיים שדורשים הרבה עובדים עברו למדינות המתפתחות. במדינות המפותחות קמו מפעלי היי טק דורש מעט כוח - עבודה	התפתחות הטכנולוגיה, וגלובליזציה שגורמת לשינוי המיקום של המפעלים.	בעקבות המהפכה התעשייתית עיור - ומספר מועסקים גבוה בתעשייה.	מגזר שניוני = עיבוד של חומרי הגלם. העובדים מייצרים מוצרים שמתבססים על חומרי הגלם מהמגזר הראשוני.

<p>המועסקים עדיין קטן.</p>				
<p>1. עלייה בהכנסה אנשים שמרוויחים הרבה כסף הולכים לנותני שירותים בשביל שיעשו - מטלות) עבודות) שהם לא רוצים לעשות (שיפוצניקים, מסעדות, נהגים..). 2. עלייה בתוחלת החיים האוכלוסייה מזדקנת (אנשים מגיעים לגיל זקן יותר) ולכן צריך יותר - רופאים. 3. עלייה בשירותי החינוך יש רצון להשקיע בהון אנושי (באזרחים), אנשים לומדים יותר - בשביל להיות מקצועיים בעבודה שלהם... כל זה גורם לעלייה באנשי חינוך והוראה. 4. המדינה משתמשת ביותר עובדים בשביל לדאוג לתפקוד של החיים במדינה - (פקידים, מורים, רופאים, עובדים סוציאליים..). בנוסף החוקים שהמדינה עושה יוצרים - עבודה לעורכי דין, רואי חשבון ועוד. 5. מהפכת המידע התפתחות של רשת האינטרנט דורשת אנשי שירותים טכנאי מחשבים, - - מתכנתים, ספקי אינטרנט ועוד..</p>			<p>רוב העובדים במדינה עובדים במקצועות השירותים.</p>	<p>מגזר שלישוני= שירותים. העובדים עוסקים בנתינת שירותים כמו ניהול, - ביטוח, הובלה, תיירות, בריאות, חינוך...</p>
				<p>מגזר רביעוני= שירותי מידע. העובדים עוסקים במחקר ופיתוח (מו"פ), תקשורת, שיתוף מידע, ייעוץ לחברות...</p>
				<p>מגזר חמישוני= שירותים הקשורים לרווחה של האדם רמת חיים, איכות חיים - ותרבות. העובדים במגזר זה עוסקים בתיאטרון, מוסיקה, רפואה אלטרנטיבית...</p>

ענף התעשייה התפתח מאז קום המדינה והפך לאחד הענפים החשובים ביותר במשק הישראלי. הוא החל בעיקר במפעלי טקסטיל ומזון, ועם הזמן נוספו סוגי תעשייה רבים וחלו שינויים במבנה הענף. כיום מקובל למיין את הענף לתעשיות מתקדמות (תעשיות עילית) ותעשיות מסורתיות, לפי רמת הטכנולוגיה.

למעורבות הציבורית יש השפעה על תפוסת מפעלי התעשייה במדינת ישראל. כמעט רבע מהמפעלים נמצאים במחוז הצפון ובמחוז הדרום, וחלקם הגדול הוקמו שם הודות למעורבות והעידוד של הממשלה. ולמרות זאת, מרבית מפעלי התעשייה במדינת ישראל (כ-75% מהם) מרוכזים במרכז הארץ, בעיקר במטרופולינים של תל-אביב, חיפה וירושלים. עובדה זאת מעידה על השפעתם הרבה של כוחות השוק. כתוצאה מכך היקף התעשייה המסורתית הולך ומצטמצם, ואילו התעשייה המתקדמת, תעשיית הטכנולוגיה העילית, הולכת ומתחזקת. כך, למשל, הייצור בתעשייה המסורתית כמעט שלא גדל בין השנים 1995-2000, ואילו הייצור בתעשייה העילית גדל ב-72%.

צמיחתה המהירה של תעשיית ההיי-טק שינתה את מעמדה הכלכלי של ישראל בעולם, וכיום היא מרכז חשוב לפיתוח מוצרים, תוכנות ושירותי היי-טק. תעשיית ההיי-טק הישראלית מפורסמת בעולם, במיוחד בכמה תחומים שהיא מצטיינת בהם: תקשורת מרחוק, אבטחת מידע, הדפסות אלקטרוניות, ביוטכנולוגיה, ציוד רפואי ועוד.

בניגוד לירידה במספר המועסקים בתעשייה ובחקלאות מספר המועסקים בענף השירותים גדל במהירות רבה ברוב מדינות העולם. גם בישראל משקלו של ענף השירותים בכלכלה הוא הגדול ביותר. העובדים בענף השירותים אינם מייצרים מוצרים אלא הם מספקים לאחרים שירותים שונים ומגוונים.

לתהליך הגלובליזציה הייתה השפעה רבה על השירותים היצרניים, ובעיקר על השירותים הפיננסיים – בנקאות, חברות השקעות, חברות אשראי ועוד. השפעה זאת באה לידי ביטוי בכמה אופנים:

חשיבותם של השירותים היצרניים עולה – השירותים הפיננסיים הפכו למובילי הכלכלה הגלובלית, שהרי בלעדיהם הקשרים הכלכליים הבין-לאומיים אינם יכולים להתקיים. בשנת 2000, לדוגמה, היה שיעור העובדים בשירותים העסקיים בישראל כ-12% מן המועסקים במשק.

חברות עסקיות ישראליות משתלבות בחברות רב-לאומיות – מכיוון שעסקות כלכליות רבות הן בין-לאומיות (במיוחד בתעשיית ההיי-טק), נוצר קשר הדוק בין חברות ישראליות לחברות רב-לאומיות, בעיקר בתחומים כמו ראיית חשבון, פירסום, ביטוח, ייעוץ עסקי. למשל, משרדי

רואי החשבון הגדולים בישראל התמזגו עם 5 הפירמות (חברות) הרב-לאומיות הגדולות בעולם בתחום זה.

השירותים היצרניים מתקבצים יחד והופכים למרכזי עסקים גדולים – השירותים היצרניים נוטים להתקבץ יחד במרכזי המטרופולינים וליצור מרכזי עסקים גדולים. בישראל מרוכז חלק גדול מהשירותים היצרניים במרכזי העסקים הגדולים (המע"רים) של תל-אביב ושל רמת-גן. במע"ר של תל-אביב נמצאים הבורסה, הנהלות הבנקים, החברות להשקעות הון ועוד. בנוסף להם מתקבצים במרכזים אלה גם שירותים יצרניים נלווים כמו משרדי רואי חשבון ועורכי דין, חברות ייעוץ ועוד.

האבטלה משקפת את מספר האנשים בגיל העבודה שאינם עובדים והוא נמדד או כמספר מוחלט, של מספר המובטלים, או בשיעור האבטלה שהינו אחוז הבלתי מועסקים מתוך מכוח העבודה. קיימת גם תופעה של אנשים שנמצאים בין עבודות לתקופה קצרה, והיא נקראת אבטלה חיכוכית. אדם שפוטר מעבודתו, נרשם בלשכת העבודה ועליו להתייצב שם מדי פעם כפי שנקבע בחוק. הלשכה עושה מאמצים להפנות אותו לעבודה מתאימה. המובטל זכאי לקבל דמי אבטלה מהביטוח הלאומי בגובה של עד 70% ממשכורתו האחרונה לפרק זמן מסוים בתקווה שבתקופה זו ימצא עבודה וזאת בתנאי שעבד לפחות 18 חודשים בטרם פוטר. מספר המובטלים גבוה בדרך כלל מהמספר הרשמי מכיוון שמובטלים שמסתיימת תקופת זכאותם לדמי אבטלה אבל עדיין לא מצאו עבודה, לא נספרים במספר המובטלים. נתוני אבטלה מעודכנים: [נתונים על מקבלי דמי אבטלה - נתונים בעקבות משבר הקורונה](#)

אי-שוויון כלכלי מתייחס להבדלים בבעלות על נכסים ובהכנסה בין פרטים וקבוצות בתוך חברה מסוימת, או בין אומות. טבעו, סיבותיו וחשיבותו של האי-שוויון נמצאים בדיון רחב ומתמשך. לגבי משמעות המונח שוויון כלכלי מתקיים ויכוח - האם מדובר בשוויון הזדמנויות או שוויון בתוצאות.

מדידת אי השוויון הכלכלי בין אנשים שונים או בין קבוצות שונות באוכלוסייה מתבצעת בצורה הטובה ביותר בתחומי מדינה אחת בלבד, בשל קיומם של גורמים המשתנים ממדינה למדינה ונוטים לטשטש את ההשוואות בין הכנסות של אנשים ממדינות שונות. קיימים מדדים מספריים שונים לאי השוויון הכלכלי אשר משווים את הרווחה ואת מספרם של העשירים מול זה של העניים. אחת הדרכים למדידת אי השוויון היא על ידי מדד ג'יני.

ישנן סיבות רבות לאי-שוויון כלכלי בקרב חברות. הסיבות הללו לעיתים קרובות בעלות קשר הדדי, אינן ליניאריות ומורכבות. הגורמים המוכרים כמשפיעים על אי השוויון הכלכלי כוללים את שוק העבודה, היכולות הטבעיות, חינוך, מוצא, מין, תרבות, העדפה לעשיית רווחים כספיים או ליהנות מנוחיות, נכונות לקחת סיכונים ועיבוי העושר.

יכולת טבעית

אנשים רבים מאמינים שקיים קשר הדדי בהבדלים בין התכונות המולדות של האדם כגון החכמה, החוזק, הכריזמה או העושר. ייחוס היכולות הטבעיות הללו לשוק העבודה מצביע כי היכולות הללו הן בדרישה גבוהה יחסית להספק שלהן ולכן משחקות תפקיד מכריע בגובה המשכורת של אלו אשר ניחנו בתכונת הללו.

השכלה

גורם משפיע ביצירת האי-שוויון הכלכלי הוא היכולת המשתנה של פרטים להשיג חינוך או השכלה. השכלה, במיוחד השכלה בתחום שבו יש ביקוש גבוה לעובדים, יוצרת משכורות גבוהות לבעלי ההשכלה. בניגוד אליהם, אלו שאינם מסוגלים להרשות לעצמם השכלה, או אלו שאינם בוחרים במסלול ההשכלה, מקבלים בדרך כלל משכורות נמוכות בהרבה. כלכלנים רבים מאמינים כי הסיבה העיקרית לגידול באי השוויון הכלכלי בעולם משנות השמונים ואילך היא הגידול בביקוש לעובדים מיומנים בעיקר בתעשיות ה-הי-טק. הם מאמינים כי דבר זה גרר עליה במשכורות עבור אלו שיש להם השכלה, אבל לא הגדיל את המשכורות של אלו שאין להם השכלה, דבר שהוביל לאי שוויון גדל.

מין, מוצא ותרבות

הקיום של מינים שונים, מוצאות שונים ותרבויות שונות בתוך החברה גם נחשב כגורם לאי השוויון הכלכלי.

גורם משמעותי ביצירת אי השוויון קיים בהבדלים בתרבויות השונות והדתות השונות בכך שרבים מהן מעודדות או מרתיעות לנסות ולצבור ממון או שהן מספקות את הבסיס לאפליה. במדינות רבות בעולם, עצם ההשתייכות למיעוטים אתניים מסוימים מגדילה את הסבירות להיות עני.

מגוון האפשרויות

מגוון האפשרויות הקיים בתוך החברה לעיתים קרובות תורם ישירות לאי השוויון הכלכלי. כאשר נאלצים לבחור בין האפשרות לעבוד קשה יותר ולהרוויח יותר כסף או ליהנות מנוחיות, אנשים רבים בעלי יכולות שוות ופוטנציאל שווה להרוויח את אותה המשכורת לעיתים קרובות בוחרים באסטרטגיות שונות. גורם זה מוביל לבסוף לאי שוויון כלכלי בחברות בהם קיים שוויון הזדמנויות לכלל התושבים בהתאם ליכולותיהם.

עיבוי העושר

עיבוי העושר (Wealth condensation) הוא תהליך תאורטי שבו, בתנאים מסוימים, עושר שזה עתה נוצר נוטה להתרכז בבעלותם של אנשים או ישויות שהיו עשירים עוד קודם לכן. לפי תאוריה זו, אלו שכבר אוחזים בעושר הם בעלי אמצעים להשקיע במשאבים חדשים ליצירת עושר או לחלופין למנף את העושר הצבור וכך הם מקבלים עוד עושר. במשך הזמן, התרכזות העושר יכולה לתרום באופן משמעותי לקיום המתמשך של אי שוויון בתוך חברה. לדומה, נהגי משאיות שבבעלותם משאית מרוויחים באופן עקבי יותר מאשר אלו שאין בבעלותם משאית, היות שבעל המשאית נמנע מתשלום דמי השכירות שנדרשים הנהגים

לשלם לבעלי המשאיות (גם אם לוקחים בחשבון עלויות תחזוקה ושאר הוצאות). משום כך, נהג משאית שיש לו רכוש מלכתחילה, יכול לקנות משאית עבור עצמו כדי להרוויח יותר כסף. נהג שלא יכול להרשות לעצמו לקנות משאית, מרוויח פחות ולכן נתקע במלכוד 22, שבו הוא לא יכול לקנות משאית משל עצמו כדי להגדיל את ההכנסה שלו.

נושא שקשור לעיבוי עושר ומלכודות עוני הן ההשפעות של אי שוויון בין-דורי. העשירים נוטים לספק לילדיהם חינוך טוב יותר, דבר שמשפר את הסיכויים שלהם להשיג הכנסה גבוהה יותר. נוסף לזאת, העשירים בדרך כלל משאירים לילדיהם ירושה נכבדת, דבר שמהווה נקודת קפיצה לתהליך של עיבוי עושר של הדור הבא. גלובליזציה

הסחר החופשי בין המדינות יכול לעיתים רבות לגרום לכך שאי-שוויון כלכלי ברמה הגלובלית תשפיע על האי-שוויון הכלכלי בתוך המדינה. כאשר המדינות העשירות מנהלות קשרי מסחר עם המדינות העניות, העובדים בעלי הכישורים הפשוטים במדינות העשירות לעיתים רבות יקבלו משכורות נמוכות יותר כתוצאה מן התחרות.

פעולה נפוצה לצמצום אי השוויון היא על ידי מס. מעצם היותו של המס חלוקה מחדש של חלק מהכסף של הציבור, בדרך כלל משמש באופן כלשהו גם להנגשת מוסדות המדינה לציבור הרחב או לסיוע למיעוטי יכולת. ישנה חשיבות גם לסוג המס. מיסים מסוימים, כמו המע"מ או מס גולגולת, מוטלים באופן שווה על כלל האוכלוסייה, אולם מיסים פרוגרסיביים, לדוגמה, מס הכנסה המחייב בשיעור גבוה יותר משכורות גבוהות, או מס עושר, משמשים כאמצעי להפחתת ההון של העשירונים בעלי ההכנסה הגבוהה ביותר לטובת ההון של בעלי ההכנסה הנמוכה ביותר. יעילותו של מיסוי גבוה על בעלי ההכנסה הגבוהה ביותר הוא נושא הנתון במחלוקת בכלכלה המודרנית, בין הרצון של המדינה להגדיל את קופת האוצר ולנסות לצמצם את האי השוויון הכלכלי על ידי כך, לבין החשש לעודד הגירה בקרב האוכלוסייה בעלת ההכנסה הגבוהה, שייתכן שהימצאותה במדינה מסייעת לכלכלה בדרכים שונות. מחקר שבדק את השפעתן של שינויים במדיניות מס על העשירונים בעלי ההכנסות הגבוהות ביותר בקרב 18 ממדינות ה-OECD בשנים 1965-2015, מצא שהפחתת המס על עשירונים אלו הגדילה את האי השוויון הכלכלי ולא השפיעה באופן משמעותי על הצמיחה הכלכלית והאבטלה.

נושא 5: ניהול תקציב

הגדרת תקציב: תכנית לפעילות כספית של אדם, משפחה או ארגון הכוללת הוצאות והכנסות בתקופה מסוימת, בד"כ חודש או שנה.

כאשר מדברים על תקציב אישי, הוא כולל תכנון ההוצאות וההכנסות של אדם בתקופה מסוימת, זו יכולה להיות תקופה קצרה או ארוכה.

אז איך בונים תקציב? הנה שלושה צעדים פשוטים שיעזרו לכם בתהליך:

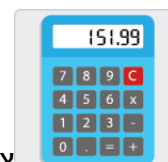
צעד 1: חישוב המצב הכספי שלי

כמה אני מכניס מול כמה אני מוציא בממוצע חודשי בצעד הראשון של התהליך עליכם לבדוק כיצד אתם מתנהלים היום עם הכסף שלכם. כמה אתם מכניסים? על מה אתם מוציאים? והכי חשוב – איך אתם מסיימים את החודש (בפלוס או במינוס). כדי לגלות זאת, חשבו את ההכנסה החודשית שלכם והשוו אותה אל מול סך ההוצאות החודשיות. המטרה היא לסיים את החודש בפלוס, כלומר שהכנסות שלכם יהיו גדולות מסך ההוצאות, כך תוכלו לחסוך למען מימוש המטרות.

צעד 2: קביעת מטרות כלכליות

הגדירו את המטרה שלשמה תרצו לחסוך, וודאו בדיוק כמה היא עולה והאם ישנן עלויות נלוות המתווספות לה, לדוגמה תוספת עלות משלוח עבור מוצר שנקנה מהאינטרנט או מוצר משלים שחייבים לקנות יחד עם המוצר המבוקש. בנוסף, אם חשוב לכם להשיג את המטרה במועד מסוים ציינו זאת גם, זה יעזור לכם בהמשך כשתצטרכו להגדיר כמה לחסוך בכל חודש.

צעד 3: יצירת התקציב האישי

הצעד האחרון בתהליך בניית התקציב הוא יצירתו!
 אחרי שביצעתם השוואה בין ההכנסות להוצאות החודשיות, ואתם כבר יודעים כמה עליכם לחסוך כל חודש לטובת המטרות שהגדרתם – הגיע הזמן לחבר את הנתונים. בשלב זה עליכם להחליט כמה כסף תקצו כל חודש להוצאות השוטפות וכמה תשמרו בחיסכון לטובת מימוש המטרות שהצבתם.

צעד 4: בדיקה האם התקציב מאוזן

לאחר שהתקציב נבנה, משווים את ההכנסות וההוצאות ובודקים האם התקציב מאוזן. גירעון הוא מצב שבו ההכנסות נמוכות מההוצאות וזה דבר לא מומלץ, יכול להביא לכניסה למינוס וגידול בהוצאות המימון. במקרה כזה צריך לצמצם את ההוצאות. עודף הוא מצב טוב שבו ההכנסות גבוהות מההוצאות, דבר שמאפשר להיות גמיש מבחינת ההוצאות השונות. במקרה כזה כדאי לחסוך את העודף. איזון הוא מצב בו ההכנסות וההוצאות זהות. זהו המצב האידיאלי ביותר, מכיוון שזה מצב שאומר שאין גירעון ולכן לא נכנסים למינוס ומנגד אין גם עודף. אבל, אם מפקידים את העודף בחיסכון או בהשקעה – אז נוצר מצב מאוזן משום שחיסכון או השקעה נחשבת "הוצאה" לצורך לחיסכון בסעיפי התקציב.

דוגמא לתקציב אישי

הכנסות	סכום חודשי	הוצאות לדוגמא	סכום חודשי
הכנסה ממשכורת		תשלום עבור מזון בחוץ	
מתנות		תשלום עבור בילויים	
אחר		תשלום עבור נסיעות	
		אחר	

כלים מומלצים לניהול הכסף שלנו:

מה הדרך שנוח לך לנהל תקציב? יש שיעדיפו אפליקציה זמינה לרישום הוצאות זמין, יש שישבו מול המחשב ירכזו את הנתונים ויכניסו לתוכנה ייעודית או לאקסל שלהם ויש שיעדיפו לרשום את ההוצאות בטופס ייעודי ולסכמו בסוף החודש.

חשוב מאוד לבחור את הכלי שמתאים לאורח החיים שלך, כלי שיהיה לך נוח לשימוש ולמעקב שוטף.

לרשימת אפליקציות ואתרים לניהול תקציב ולרישום הוצאות:
[כלים ואפליקציות לניהול כסף, תקציב והוצאות paamonim -](#)

נושא 6: הבנק

בנק הוא מוסד פיננסי שעיסוקו העיקרי הוא טיפול ותיווך בכסף. זה כולל קבלת פיקדונות כספיים מפרטים ותאגידיים במסגרת חשבונות שקים, חיסכון או השקעה ומתן הלוואות לאחרים. הבנק ממלא תפקיד חשוב בכלכלה כאשר הוא מתווך בין אלו שיש להם כסף שאינו דרוש להם באופן מיידי לבין אלו המבקשים להשתמש בממון זה למגוון מטרות. הבנק משלם לראשונים וגובה מהאחרונים ריבית, שהיא מחיר השימוש בכסף. בכל הארצות בנקים נמצאים תחת פיקוח משום שבנוסף לתפקידיהם האמורים הם גם מייצרים כסף באמצעות הלוואות שהם נותנים, פעולה המיוחדת לבנקים בניגוד למוסדות פיננסיים אחרים. למערכת הבנקאות מקום חשוב ומרכזי בחיי הפרט והחברה מאחר ויש לה השפעה גדולה על רווחת כלל הציבור, על הקצאת מקורות במשק, על גודל אי השוויון בהתחלקות ההכנסות במשק, על קצב פיתוח והתחדשות טכנולוגיים, על יעילות, על קצב צבירת הון במשק, על צמיחה, על קצב התפתחות חברות במשק ועל רמות תוצר לאומי גולמי שיקבעו במשק.

סוגי בנקים

1. בנק מרכזי: הוא הבנק של הממשלה או הבנק המרכזי, בכל מדינה יש בנק מרכזי אחד שתפקידו לבצע את המדיניות המוניטארית של הממשלה. אנחנו כצרכנים לא מתעסקים עם הבנק המרכזי, תפקידו העיקרי של הבנק המרכזי הוא הדפסת הכסף. (המטבע הלאומי של המדינה).
2. בנק מסחרי: הוא הבנק שנותן שירותים פיננסיים לאנשים אשר התפקיד הבסיסי שלו לתת הלוואות לציבור הלקוחות, מטרתו העיקרית היא הרווח דרך הריביות שגובה מהם, ישנם הרבה בנקים מסחריים במדינה, כל אחד יוכל לפנות לבנק מסחרי ולהתעסק איתו.

הערה: לא נתעמק בבנק המרכזי - מספיק שהתלמיד ידע שיש בנק מרכזי אחד בכל מדינה. לגבי בנק מסחרי מפרטים הרבה יותר, מאחר וכולנו כצרכנים וכיצרנים כיחיד וכמשפחה וכמשפחות מנהלים עם הבנק מערכת יחסים.

השירותים שנותן הבנק המסחרי:

- א. ניהול חשבונות שוטפים (כמו חשבונות עו"ש או חח"ד).
- ב. ניהול חסכונות ופיקדונות (להסביר לתלמיד מה ההבדל בין חיסכון לבין פיקדון).
- ג. מתן הלוואות לציבור (הבנק נותן הלוואות תמורת ריבית, וכאן המקום לעשות חזרה על המושג שלמדו "ריבית" שהוא דמי שימוש בכסף).
- ד. ביצוע תשלומים שונים דרך הוראות קבע.
- ה. שימוש בכרטיסי אשראי.

לתת כמה שיותר דוגמאות על כל אחד מהתפקידים של הבנק המסחרי, דרך דוגמאות או משחקי תפקידים התלמיד מבין יותר את החומר.

ניהול חשבונות שוטפים (עו"ש או חח"ד)

אחד השירותים הבסיסיים שנותן הבנק המסחרי ללקוחותיו הוא ניהול חשבון שוטף עבורם, חשבון שוטף עבור אדם פרטי נקרא חשבון עו"ש בנק (עו"ש: עובר ושב), חשבון שוטף עבור העסק נקרא חח"ד (חשבון חוזר דיביטורי ז"א כל הזמן ביתרת חובה (משיכת יתר או מינוס) המושג "מסגרת אשראי"

כשאנחנו פותחים חשבון עו"ש בבנק, הבנק נותן לנו אפשרות למשוך מעל הכסף שיש לנו, משיכה מעל הסכום השייך לנו נקראת משיכת יתר, משיכת היתר שמאפשרת לנו נקראת מסגרת אשראי, שזהו סכום משיכת היתר המותרת לנו לפי הביטחונות שאנחנו מעבירים לבנק (הביטחונות יכולים להיות משכורת חודשית קבועה או תכניות חיסכון או פיקדונות שיש לנו בבנק)

הבנק גובה מאתנו ריבית על כל סכום משיכת יתר שאנחנו מושכים מחשבוננו, ככל שאנחנו מושכים יותר כסף משלמים לבנק יותר ריבית לכן חייבים להיות זהירים לפני כל משיכה וככל שסכום משיכת היתר גדל כך אחוז הריבית שמשלמים לבנק עולה יותר. בשלב מסוים אם אנחנו מושכים יותר מדי הבנק לא נותן לנו למשוך יותר.

הריבית: היא דמי השימוש בכסף. כשאנשים מבקשים הלוואות מהבנקים או מגופים אחרים הם לוקחים את הכסף ועושים בהם שימושים שונים, לכן כשמחזירים את הכסף לבנק הוא מבקש מהאנשים דמי שימוש בכסף שנתן להם שנקרא "ריבית".

סכום כסף שמשלם מי שלווה כסף למי שמלווה כסף, תמורת הלוואה לתקופה מסוימת. למשל, מי שלווה 100 ₪ לשנה בריבית של 7%, מחזיר בסוף השנה 107 ₪ - את ה-100 ₪ שלווה (שנקראים הקרן) בתוספת 7 ₪ שהם הריבית על הלוואה.

בבנק יש ריבית שונה לפעולות שונות וללקוחות שונים. הבנק מרוויח מכך שהוא לוקח את הכסף שאנשים מפקידים אצלו ומלווה אותו לאחרים בריבית יותר גבוהה.

סוגי אמצעי התשלום

א. כסף: מטבעות ושטרות.

ב. הרשאה לתשלום בבנק והוראת קבע.

ג. כרטיסי אשראי.

ד. שיקים.

הערה: להסביר את הכסף והוראת הקבע בקצרה ולגבי כרטיס אשראי והשיק יש לפרט יותר כלהלן:

כרטיס אשראי:

אמצעי התשלום הנפוץ ביותר הוא כרטיס האשראי.

מהם יתרונות כרטיס האשראי?

כרטיס האשראי מאפשר לנו לא לשאת אתנו סכום גבוה של כסף מזומן.

הכרטיס קטן, נוח לנשיאה ותפעול, חוסך לנו זמן בקניות, וכמובן, אפשר למשוך בו כסף מזומן. אנו יכולים לבצע איתו קניות בנוחות גם באמצעות הטלפון והאינטרנט. הכרטיס הוא אישי ואסור להעבירו לאחרים.

ישנם סוגים של כרטיסי אשראי כמו ויזה או ישרכארט והתשלום מתבצע דרך חשבון העו"ש שלנו בבנק.

יש להציג בפני התלמידים כרטיס אשראי ולהסביר להם כל הפרטים הרשומים בו.

הפרטים שמופיעים בכרטיס האשראי: שם בעל החשבון, מס' החשבון, מס' הבנק, מס' הסניף, מס' הכרטיס, תוקף הכרטיס, סרט שחור שמתחתיו מופיע מס' סודי של הכרטיס.

אופן התשלום בכרטיס האשראי:

בכל עסקה אנו נותנים את הכרטיס לבעל החנות, הוא מעביר את הכרטיס במכשיר מיוחד עבור כרטיסי אשראי. בעל הכרטיס חותם על הדף, בעל החנות מקבל מקור הדף ובעל הכרטיס מקבל את ההעתק, התשלום לא מתבצע באותו יום אלא כל התשלומים שאנחנו משלמים דרך כרטיס אשראי מתבצעים בתשלום אחד מרוכז בתאריך שאנחנו קובעים כשמקבלים את הכרטיס מהבנק. חשוב: שמור אצלך את השובר לביקורת. רוב בעלי הכרטיסים בוחרים בתאריך שיהיה לאחר קבלת המשכורת שלהם. קיימים כרטיסי אשראי מקומיים וכרטיסים בינלאומיים המכובדים בכל העולם. חברות כרטיסי האשראי מאפשרות להשתמש בכרטיסי האשראי גם כדי לקחת הלוואות בזק (מומלץ לבדוק אם הריבית אכן משתלמת ואינה גבוהה מדי).

דף ריכוז חיובים חודשי - אחת לחודש תקבל דף ריכוז חיובים חודשי, בגין רכישות בארץ ובחו"ל ובו רשימה מפורטת של כל שוברי החשבון והסכום שחשבוך בבנק חויב בגינם.

קיימת אפשרות לקבל את שובר החשבון גם דרך מכשירי העדכן בבנק וגם דרך האינטרנט. רוב כרטיסי האשראי מציעים לבעליהם חברות במועדון לקוחות מסוים, המציע

להם הטבות והנחות שונות. חברות האשראי מעדכנות את מחזיקי הכרטיסים בהטבות השונות שמגיעות להם במגוון דרכים.

לכל כרטיס אשראי יש "מסגרת" בסכום "מוסכם" שלא ניתן לחרוג ממנו. לאלה המתקשים לעמוד בפיתויים, כדאי להגביל את מסגרת הקניות בכרטיס. המסגרת המצומצמת עוזרת להישמר מקניות מיותרות ומחריגה מהתקציב.

המידע על השימוש בכרטיס האשראי מעניק אפשרות מעקב תמידית אודות העסקאות שהתבצעו באמצעותו (זמן, בית עסק, תאריך וסכום). מומלץ לעקוב אחר חיובי כרטיס האשראי על בסיס שבועי. אם מזהים חיובים לא מוכרים כדאי לפנות למוקד הביטוחים של חברת האשראי.

צ'ק/שיק-המחאה

שיק: הוא הוראה לבנק לשלם למוטב את הסכום הנקוב בו (בשיק) (הסבר לתלמיד: במקום שבעל החשבון מתקשר לבנק ולבקש מהפקיד לשלם מחשבונו למוטב, יוכל לעשות זאת דרך החתימה על השיק)

-שיק שזמן פירעונו הוא ביום קבלתו נקרא שיק מידי

-שיק שזמן פירעונו מאוחר יותר מיום קבלתו הוא נקרא שיק דחוי.

דוגמא לשיק- יש להציגה בפני התלמידים ולהסביר להם את החלקים בשיק:

מרכנתיל סניף אל ראם-640 דרך חיפה פינת כפר החורש, נצרת טל. 04-6477800 80000034 17 64044 000597864		חשבון: 2597863 הקודם: 597864 ופא אבו תאיה ת.ז. 023478191 סאמי אבו תאיה ת.ז. 057576977 רח 111 נצרת 16495 טל. 9452867	
עמותה "אקראא" - עמותה לקידום החינוך במגזר הערבי (ע"ר) שלמו לפקודת		מ.ע. 580338135	
PAY TO THE ORDER		ש"ח 170511-3	
SIGNATURE		חתימה	
DATE		תאריך	
CHEQUE No		BRANCH No	
ACCOUNT No		מס' החשבון	

בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ MERCANTILE DISCOUNT BANK LTD

הגופים המעורבים בשיק:

- המושר: בעל החשבון בבנק, האדם שמשלם את השיק.
- הנמשך: הבנק שאצלו מנוהל החשבון של המושר.
- המוטב: אדם או גוף כלכלי שלפקודתו נרשם השיק.

אפשרויות:

- להציג בפניהם שיק מוכן, כמו השיק לדוגמא, לעבור על כל פרט שנרשם בגוף השיק.
- להציג בפניהם כמה שיקים ולבקש מהם לפרט כל הגופים המופיעים בשיק.

דרכי מימוש השיקים

אפשר לממש את השיק בשלוש דרכים:

- ע"י משיכת מזומנים מסניף הבנק שבו מנוהל החשבון של המושר.
- על ידי הפקדה בחשבון הבנק.
- על ידי הסבתו (חתימה על גבי השיק והעברתו למוטב אחר).

סיבות להחזרת שיקים

-

- השיק אינו תקין מבחינה טכנית, דוגמא: חתימה לא נכונה.
- אין כיסוי מספיק בחשבון המושר.
- החשבון של המושר מעוקל.
- החשבון של המושר מוגבל.
- השיק מבוטל (ע"י הוראה של המושר).

דף מידע

דף המידע כולל כל התנועות שהתבצעו בחשבון העו"ש שלנו בבנק ואשר נרשמו ע"י הבנק. בדף המידע מופיע עבור כל תנועה התאריך שלה, האסמכתא, והסכום שלפעמים הוא בחובה

או בזכות, בחובה פירושו שיתרת הכסף בחשבוננו פחתה ובזכות פירושו שסכום הכסף בחשבון גדל.

דוגמא:

-כשמפקידים כסף, התנועה נרשמת לזכותנו והיתרה שלנו גדלה.
 -כשמושכים כסף, התנועה נרשמת לחובתנו והיתרה שלנו קטנה.

דוגמא לדף מידע אמיתי (נלקח מחשבון של בנק הפועלים)

חתימה	הפעולה	פרטים	אסמכתא	חובה	זכות	יתרה ש"ח
א' 25/07/21	משיכה מבנקט		317	155.90		6,065.06
התנועות והיתרות שרשמו לאחר תום יום הנפקים. רגע על תנאי ובכסומים משוערים. למעט התנועות הנכשלות מהעברות באמצעות מערכת זה"כ.						
ב' 19/07/21	משיכה מבנקט		3179	605.90		6,220.96
ד' 14/07/21	העברה-נייד		68114		2,000.00	6,826.86
ב' 13/07/21	משיכה מבנקט		3179	55.90		4,826.86
ב' 12/07/21	הוראת-קבע		912719383390	800.00		4,882.76
ב' 12/07/21	זל הנכרת כסף		1063581350734		325.00	5,682.76
א' 11/07/21	שיק		10099	900.00		5,357.76
א' 11/07/21	שיק		10092	1,500.00		6,257.76
ה' 08/07/21	משיכה מבנקט		3179	605.90		7,757.76
ה' 08/07/21	החברה למתנסים		3492014		6,560.00	8,363.66
א' 04/07/21	ע.מסעות-שיר		9	12.15		1,803.66
ו' 02/07/21	מסטרקארד		3179	3,578.59		1,815.81
ב' 29/06/21	משיכה מבנקט		3179	605.90		5,394.40
ב' 28/06/21	דריקט-מנטבר		1454	7.80		6,000.30

השוק השחור / השוק האפור

בישראל, השוק האפור הוא כינוי למערכת מימון הפועלת מחוץ למערכת הפיננסית הממוסדת (שעיקרה בנקים, וכן פועלים בה גופים נוספים של שוק ההון כגון חברות ביטוח ונותני שירותי מטבע).

הלווים בשוק האפור הם בעיקר כאלה שאינם יכולים לקבל הלוואה מהבנק, חברות אשראי, גופי פנסיה וכדומה. הבנקים מסרבים לתת הלוואות לבעלי הכנסה נמוכה, כושר החזר נמוך או עבר בעייתי, אבל פעמים רבות דווקא אותם אנשים הם אלה הזקוקים נואשות להלוואה. התופעה הזאת מתרחבת בתקופות של מיתון, מפני שהרבה מאוד אנשים מוצאים את עצמם במצוקה כלכלית, והבנקים אפילו זהירים יותר באישור הלוואות. במצבים כאלה, הפיתוי לפנות לשוק האפור רק גדל ונראה כמוצא היחיד.

מוסדות מימון חוץ בנקאיים עוסקים במגוון פעילויות בתחום זה בדומה לבנקים כגון: קבלת פיקדונות, הענקת הלוואות בריבית, ניכוי צ'קים, המרות ורכישות של מטבע חוץ, העברה וקבלה של מטבע חוץ וכדומה והם נקראים נש"מים (נותני שירותי מטבע).

השוק האפור מעולם לא הוסדר אך כדרך להתמודדות בריכוזיות של המערכת הבנקאית והגברת התחרותיות בין הבנקים נחקק חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, תשנ"ג-1993 שתוקן מספר פעמים במרוצת השנים.

מסמך של מרכז המחקר והמידע של הכנסת ציין בנוגע לשוק ההלוואות בריבית החוץ-בנקאיות כי: "לצד הגורמים הלגיטימיים פועלים בו גורמים עברייניים שעוסקים בין השאר במתן הלוואות בתנאים בלתי סבירים, בגבייה באמצעות סחיטה ואיומים ובהלבנת הון". השוק השחור הוא כינוי לפעילות כלכלית הכוללת עסקאות ופעולות שאינן חוקיות. על אף שהכינוי מתייחס לעיתים למסחר בסחורות שבמהותן אינן חוקיות כמו סמים או סחורה גנובה, הוא לרוב מתייחס למסחר בסחורות שניתן לרכוש באופן חוקי אך המדינה מטילה מגבלות על המסחר בהן. הביטוי "שוק שחור" מרמז לסוג העסקאות הללו, הנעשות ב"חושך", מחוץ לטווח הראייה של החוק.

שוק שחור מתפתח כאשר השלטון מטיל מגבלות על ייצור ואספקה של מוצרים ושירותים הסותרים את ביקושי השוק.

ישנן מספר סיבות להיווצרות שוק שחור:

המדינה אוסרת את המסחר במוצר מבוקש כמו אלכוהול, סמים, זהב, נשק ומטבע חוץ. המדינה קובעת תנאים מגבילים על מכירת המוצר, למשל איסור על מכירת מוצרים מסוימים לקטינים או איסור על מכירת תרופות מסוימות ללא מרשם רופא.

המדינה מגבילה את הכמות של המוצר שניתן להשיג באופן חוקי. ההגבלה יכולה להיות ישירה, על ידי הגבלת הכמות שאדם רשאי לקנות מהמוצר או עקיפה על ידי קביעת מחיר מקסימום של המוצר הרבה מתחת למחיר שיווי המשקל של המוצר ובכך לגרום למחסור במוצר בשוק החוקי. השוק השחור נוצר כדי לספק את עודף הביקוש ולרוב מחיר המוצר בשוק השחור גבוה מהמחיר החוקי.

המדינה גורמת לייקור משמעותי של המוצר, למשל על ידי הטלת מיסים גבוהים, הטלת מגבלות קשות על איכות המוצר או הצבת דרישות יקרות על העוסקים במסחר במוצר. כך למשל, שוק הדלק בישראל, בו מוטלים מיסים גבוהים על הדלק ומגבלות רבות על בעלי תחנות הדלק, יוצר שוק שחור של תחנות דלק פיראטיות. השוק השחור ייווצר רק אם העלויות הנוספות בגלל הסיכון, והירידה במחיר בגלל האיכות הנמוכה יותר של המוצר, נמוכים מהעלויות המוטלות בגלל המגבלות של המדינה. במיוחד מוכרים מקרים של שוק שחור כאשר יש הבדלים משמעותיים במיסוי על מוצר בין מדינות שכנות. בארצות הברית, ישנן מדינות שכנות שההפרש במיסוי ביניהן על אלכוהול וטבק מאפשר רווח של שני מיליון דולר בהבדלי מיסוי בהעברת משאית אחת בין המדינות.

המדינה מנהלת או מאפשרת מעקב אחר הקונים של מוצר שהם עשויים להירתע מחשיפת קנייתו; למשל: מטבע חוץ.

שוק שחור ייווצר בקלות רבה יותר בתוך מגזרי מיעוט שיש להם לכידות פנימית ושונות סוציולוגית מהרוב במדינה. על מנת לסחור בשוק השחור יש צורך לעיתים במנגנון חלופי לזה של המדינה, ליישוב סכסוכים עסקיים. חברה בעלת לכידות פנימית יכולה לספק מגוון בורות חלופיים לאלו של המדינה ובכך לאפשר סחר בשוק שחור.

על המחירים בשוק השחור פועלים מספר גורמים סותרים: מכיוון שהפעילות בשוק השחור איננה חוקית, ספקים, סוחרים ומתווכים העוסקים במסחר לוקחים לעצמם תוספת סיכון, מה שמעלה את מחירי הסחורות בשוק השחור. במקרים מסוימים, פעילות האכיפה של המדינה כלפי המסחר בשוק השחור אפקטיבית, דבר שגורם לצמצום אספקת המוצר. על פי חוקי ביקוש והיצע, כאשר חל קטון בהיצע (והפיכת המוצר לנדיר יותר), המחירים עולים. ככל שהמדינה מצליחה יותר באכיפת ההגבלות המחירים יעלו.

העוסקים בשוק השחור אינם משלמים מיסים, אינם נזקקים לרישיונות ולא חלות עליהם מגבלות אחרות של המדינה, מה שמוריד את העלויות שלהם ובהתאם לכך את המחירים. כאשר מדובר בסחורה גנובה, גם עלויות הייצור אינן חלות על המוכר. הסחורות בשוק השחור הן לעיתים באיכות ירודה לעומת סחורות מקבילות בשוק המסחר החוקי. למשל, הסחורה מגיעה ללא אחריות, לרוב ללא סימון מקור וללא בקרת איכות של הרשויות, מה שפועל להורדת מחיר המוצר.

במקרים שבהם יש למוצר שוק חוקי, היחס בין מחיר המוצר באופן חוקי למחירו בשוק השחור תלוי בסיבות להיווצרות השוק השחור. אם השוק השחור נוצר היות שהמדינה אוכפת מחיר נמוך ומחסור במוצר, הרי שהמחיר בשוק השחור יהיה גבוה מהמחיר החוקי ולרוב יהיה גבוה מהמחיר של שיווי המשקל אילולא המדינה אכפה מחיר נמוך. לעומת זאת, כאשר השוק השחור נוצר משום שהמדינה מעמיסה מיסים גבוהים או דרישות רבות על המוכרים, מחיר השוק השחור יהיה נמוך מהמחיר החוקי, בגלל איכותו הנמוכה של המוצר בשוק השחור, לעומת המוצר החוקי.

ברוב המקרים, הקונים בשוק השחור עושים זאת מכיוון שהם אינם יכולים להשיג את המוצר שהם מעוניינים בו באופן חוקי, או שאינם יכולים להשיג את הכמות שבה הם מעוניינים. בזמן קיצוב, למשל, אדם יקנה בשוק השחור מזון שהוא אינו יכול להשיג באופן חוקי. בעת הגבלה על מסחר במטבע חוץ, אדם יקנה בשוק השחור את מטבע החוץ שאינו יכול להשיג באופן חוקי.

משכורת

שכר עבודה: הוא תמורה שמקבל העובד תמורת עבודתו.
-קיימים בחוק "דיני עבודה" שמסדירים את הנושא של תנאי שכר, שעות עבודה והתנאים הנלווים לשכר.

-החוק קובע תנאי מינימום שהם בסיס להסכם שכר.

הסכמים קיבוציים והסכמים אישיים:

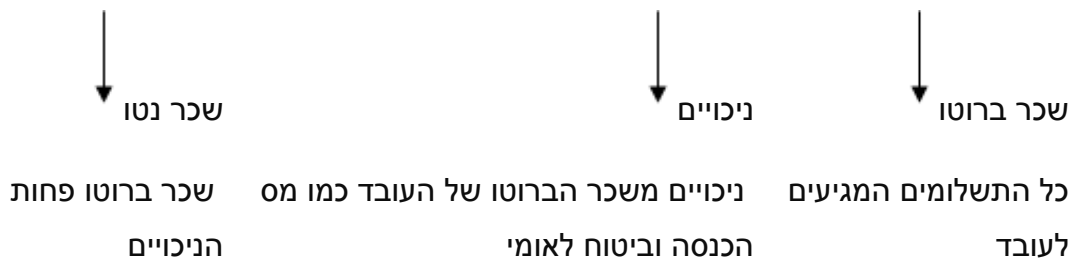
-הסכם קיבוצי: הוא הסכם בין ארגון מעסיקים לבין ארגון עובדים כמו ארגון המורים, ארגון פועלי הבניין, ארגון הרופאים. הסכם מסוג זה עוסק בקבלת אדם לעבודה או סיום עבודתו, תנאי עבודה, יחסי עבודה וכו'.

-הסכם אישי: בהסכם זה אין דבר קבוע מראש, הסכם זה כפוף לדרישות החוק אבל הכול נתון למשא ומתן בין המעסיק לעובד. עובד המועסק על פי הסכם אישי אינו מוגן ע"י ארגון עובדים ועל כן למעסיק קל יותר לפטרו.

-

מבנה השכר

השכר מורכב משלושה מרכיבים:

מרכיב ראשון

שכר ברוטו: הוא סך כל התשלומים לעובד בתקופה מוגדרת בד"כ חודש, שכר ברוטו כולל המרכיבים הבאים:

1. שכר יסוד: שכר יומי כפול מספר ימי עבודה.
2. תוספת יוקר: ניתנת לעובדים כפיצוי על התייקרות במשק.
3. תוספת וותק: על פי וותק במקום עבודה או על פי וותק מקצועי.
4. שעות נוספות.

5. שכר עידוד (פרמיה).

6. החזר נסיעות כגון: טלפון, הוצאות רכב, נסיעות).

את כל המרכיבים האלה מחברים ביחד ומקבלים שכר ברוטו לעובד. אבל התשלומים האלה אינם קבועים לכל העובדים, תלוי מה רשום בהסכם העבודה בין המעביד לעובד.

מרכיב שני

ניכויים: ישנם שלושה סוגים של ניכויים משכר העובד:

1. ניכויי חובה על פי החוק: מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות, ביטוח פנסיוני.
2. ניכויי חובה על פי הסכם עבודה קיבוצי: קרן השתלמות, קופת גמל, ביטוח מנהלים וכו'.
3. ניכויי רשות: ניכויים שהמעביד מבצע על פי בקשתו של העובד כמו החזר הלוואה.

מרכיב שלישי

שכר נטו: שכר ברוטו פחות סה"כ הניכויים מקבלים שכר נטו, הכסף שהעובד מקבל בפועל מהמעביד.

דוגמה לתלוש משכורת:

The image shows a detailed salary slip from the Israel Tax Authority for the month of July 2009. The document is annotated with yellow callouts explaining various parts of the slip. Key sections include:

- חילוקי שכר גמ'ם:** Total gross salary of 10,344.88, broken down into basic salary (8,921.76), bonuses (1,351.03), and other allowances (27.09).
- פרטי השבון הבנק:** Bank account details for the salary payment.
- מס הכנסה:** Tax calculations including tax on basic salary (1,374.33), tax on bonuses (437.31), and tax on other allowances (15.00), totaling 1,826.64.
- מס הכנסה על שכר בסיס ושולמים קבועים:** A note explaining that the tax on basic salary and fixed allowances is calculated based on the employee's tax status.
- מס הכנסה על שכר חובה - מסים:** A note explaining that the tax on mandatory deductions (like social security) is calculated based on the employee's tax status.
- ניכויי חובה - מסים:** A table showing mandatory deductions: Social Security (375.00), Health Insurance (402.48), and Pension Insurance (32.08), totaling 809.56.
- ניכויים והפרשות לקופות גמל:** A table showing voluntary deductions: Pension Fund (1,098.84), Health Fund (128.13), and Education Fund (5,499.16), totaling 6,726.13.
- שכר נטו:** The final net salary of 1,826.64.

Handwritten annotations in Hebrew provide further context and definitions for these terms, such as 'פרטי המעביד' (Employer's details), 'תקופת התשלום' (Payment period), 'דרך התשלום' (Payment method), 'שכר בסיס ושולמים קבועים' (Basic salary and fixed allowances), 'תשלומים נוספים' (Additional payments), 'מס הכנסה' (Income tax), 'ניכויי חובה - מסים' (Mandatory deductions - taxes), and 'ניכויים והפרשות לקופות גמל / קרן פנסיה' (Deductions and contributions to pension funds).

יש לעבור יחד עם התלמידים על תלוש משכורת על כל חלקיו

קופות גמל וקרן פנסיה

בישראל, קופות גמל הן אחד מהסדרי ההשקעה הנפוצים והחשובים ביותר. קרנות פנסיה, ביטוח מנהלים וקרנות השתלמות הן גם סוגים של קופות גמל. (קרנות ההשתלמות, בניגוד לקופת גמל מהוות אפיק חיסכון לטווח קצר עד בינוני)

קופת גמל מהווה את אחד מאפיקי החיסכון הפנסיוני בישראל ומשמשת כחיסכון לטווח ארוך. כלומר, באמצעותה ניתן לחסוך כספים לגיל פרישה (פנסיה) וליהנות מהטבות מס.

בקופת גמל קיימים שני סוגי חוסכים – שכיר ועצמאי:

כשהחוסך הינו שכיר, התשלום לחיסכון הפנסיוני מתחלק בינו לבין מעסיקו. כשהחוסך הינו עצמאי, (בעל עסק) הוא רשאי להפקיד עבור עצמו את התשלום לחיסכון.

המפקיד בקופת הגמל מכונה "עמית", והוא יכול להיות חוסך עצמאי- המצטרף אל קופת הגמל בלי קשר לעבודתו, או עמית שכיר שתשלומיו לקופת הגמל מבוצעים בידי מעסיקו.

מדינת ישראל מעודדת חיסכון בקופות גמל ומעניקה הקלות במס הכנסה על הפקדה בקופה. את ההפרשות לקופות הגמל השונות ניתן לראות בניכוי המשכורת.

למידע נוסף ומורחב פנו לאתר "כל זכות": [קופת גמל \(מושג\) – כל-זכות](#)

קרן פנסיה היא סוג של קופת גמל והיא מכשיר לחיסכון פנסיוני שנועד לשלם לנו החוסכים משכורת חודשית (פנסיה) שתחליף את ההכנסה הקבועה מהעבודה ברגע שנצא לגיל פרישה. קרן הפנסיה נועדה להעניק ביטחון כלכלי לאדם המתפרנס מעבודתו, באמצעות הבטחת הכנסה שוטפת גם במצבים שבהם אינו מסוגל לעבוד (זקנה, מוות, נכות). לצורך כך מפרישים עובד שכיר ומעבידו סכומי כסף לחיסכון בקרן פנסיה מדי חודש. גם עובד עצמאי יכול להפריש לקרן פנסיה על מנת לזכות בביטוח פנסיוני. כמעט עבור כל ביטוח פנסיוני נגבים דמי ניהול. החוק בישראל מחייב כל מעסיק להפריש לכל עובד מעל גיל 21 לגברים ומעל גיל 20 לנשים כספים, לרוב אחוז מסוים מתוך המשכורת המשולמת, לביטוח פנסיוני.

למידע נוסף ומורחב פנו לאתר "כל זכות": [קרן פנסיה \(מושג\) – כל-זכות](#)

זכויות נוער עובד

העסקת בני נוער מעוגנת בחוק **עבודת הנוער**, תשי"ג-1953. חוק זה נועד להבטיח את זכויות בני הנוער בעבודה. החוק כולל הוראות ברורות לגבי תנאי העסקת בני נוער. במהלך חופשת הקיץ מותר להעסיק בני נוער מעל גיל 14. נער שמלאו לו 14 וטרם מלאו לו 15 שנים מותר להעסיק רק בעבודות קלות שאין בהן כדי להזיק לבריאותו ולהתפתחותו.

במהלך שנת הלימודים מותר להעסיק בני נוער מעל גיל 15 בהתאם לתנאי חוק עבודת הנוער. בעבודות מסוכנות מסוימות אין להעסיק בני נוער גם אם מלאו להם 15 ולא חל עליהם חוק לימוד חובה. יש כללים מיוחדים לגבי העסקת בני נוער בהופעות ובפרסומות, ובעניין זה דורשת העסקת נער מתחת לגיל 15 קבלת היתר מיוחד ממשרד הכלכלה, וחלים כללים מיוחדים לעניין תנאי העסקה ושעות העסקה.

מותר להעסיק בני נוער עד 8 שעות ביום ולא יותר מ-40 שעות שבועיות. מותר להעסיק צעירים בני 16 ומעלה עד 9 שעות ביום ולא יותר מ-40 שעות שבועיות. כלל זה לא חל על בני נוער עובדים, שלגביהם נקבעו הוראות עם תנאים עדיפים בהסכמים קיבוציים, ועל עובדים בעלי מגבלות פיזיות, נפשיות או שכליות, המועסקים במפעלים מוגנים (מפעלים שאוצר המדינה משתתף באחזקתם). העבודה בשעות נוספות אסורה.

אין להעסיק בני נוער ביום המנוחה השבועי (ליהודים - יום שבת. בני דת אחרת יכולים לבחור בין שישי, שבת וראשון). איסור זה הוא מוחלט ואי אפשר לקבל היתר להעסקת בני נוער ביום זה.

הסכום המינימלי שאותו חייב המעסיק לשלם לנער שעובד משרה מלאה (עד 40 שעות שבועיות, ולא יותר מ-173 שעות חודשיות), גם אם הוא מוכן לעבוד תמורת שכר נמוך יותר. שכר מינימום לעובד במשרה חלקית יחושב יחסית לחלקיות המשרה.

גיל	אחוז משכר מינימום למבוגר	שכר חודשי	שכר שעות
16-14	70%	3,710 ש"ח	21.45 ש"ח
17-16	75%	3,975 ש"ח	22.98 ש"ח
18-17	83%	4,399 ש"ח	25.43 ש"ח

תשלום ביטוח לאומי ותשלום ביטוח בריאות לא ינוכו ממשכורתו של הנער. נערים בני 16-18 יקבלו נקודת זיכוי נוספת במס הכנסה. עובד במלצרות יכול על פי חוק לקבל משכורתו מהטיפים, אך סכומים אלה צריכים להיות רשומים בקופות המסעדה טרם קבלתם על ידי העובדים. וכמובן, מבלי לגרוע משכר המינימום לקטין. לשכר זה יש להוסיף את הוצאות הנסיעה ושאר הזכויות.

נושא 7 : חולמים על מיזם פיננסי

סרטונים שימושיים לשימוש ביחידה זו:

[ג'ימבו ג'יי ולהקת ספא עם אורית טשומה - לא גומר ת'חודש](#)

[N12 - שווה בדיקה: לא גומרים את החודש](#)

[N12 - הישראלים לא מצליחים לסגור את החודש](#)

במציאות כלכלית הלא פשוטה בה אנו חיים במדינת ישראל, משפחות, צעירים וזוגות רבים נמצאים במצב שבו "לא מצליחים לסגור את החודש". במצב כזה אנו נדרשים להיות עצמאים יותר גם בבחירותינו הכלכליות: האם אנחנו דואגים לפנות זמן ואנרגיה לניהול נכון של כלכלת המשפחה, האם אנו עוקבים או רושמים את ההוצאות השוטפות במשפחה, האם למדנו להשוות מחירים?

רבים בינינו לא תמיד יודעים להתנהל מבחינה כלכלית, מה שמקשה "לגמור את החודש", ולא פעם נופלים למשבר עמוק המשפיע קשות על איכות החיים ועל חוסנה של המשפחה. ההגדרה הרווחת לעצמאות כלכלית עוסקת ביכולת לנהל את הכסף הקיים, כך שיספיק למחייה באורח החיים הרצוי. בכמה כסף מדובר? ומהו אותו אורח חיים רצוי? - הדבר משתנה מאדם לאדם.

נתחיל בכסף, יש הסבורים שמדובר על סך הכנסותיו של האדם מעבודה ומרווחים על השקעות. אחרים תופסים עצמאות כלכלית כחיים בהם האדם לא נדרש לעבוד כלל למחייתו והכנסתו הפסיבית (הכנסותיו שלא מעבודה) היא זאת שתספיק לו למחייתו באופן בו היה רוצה לחיות.

בדיון בנוגע לרמת החיים נשאלת השאלה, האם רמת החיים מגדירה את היכולת להגיע לעצמאות כלכלית? או האם העובדה שהוצאותיך כיום גדולות מהכנסותיך מעידה בהכרח על כך שלא תזכה להגיע לעצמאות כלכלית?

מהי עצמאות כלכלית עבורך?

יש שעבורם עצמאות כלכלית היא היום בו יוכלו לעצור לרגע את מרוץ החיים ופשוט ליהנות, יש כאלו שעצמאות עבורם היא מציאות ללא חובות וללא תלות כלכלית בגורם אחר, יש שחופש כלכלי עבורם משמעו לעבוד בדיוק במה שרוצים ורק כי רוצים, ויש כאלו שהיכולת לנהל את הכסף שלהם ולשלוט באופן בו מוציאים אותו – הוא החופש הכלכלי המיוחל שלהם.

דמיינו לעצמכם את היום בו תהיו עצמאים כלכלית, דמיינו יום רגיל, לא חופשה מפוארת אליה תצאו אלא סתם יום של חול, איך יראה יום כזה שלכם?

באיזה שעה תתעוררו בבוקר?

מה תאכלו בארוחת הבוקר?

מה תבחרו לעשות באותו יום?

איך תבלו בערב?

איך יראה הבית שלכם?

כיצד תתניידו ממוקום למקום?

עכשיו חשבו לרגע, האם אתם מעוניינים לחיות בעצמאות כלכלית כפי שהגדרתם אותה? האם אתם מוכנים לערוך את השינויים הנדרשים בחייכם על מנת שתוכלו להגיע כלכלית לעצמאות הכלכלית המיוחלת. לא משנה מה תהיה הגדרתכם האישית לעצמאות כלכלית, המסע אליה תמיד יתחיל בלקיחת אחריות על מצבכם ובבניית תכנית ארוכת טווח שתוביל אתכם, צעד אחד צעד, אל המטרה.

הדבר החשוב ביותר הוא שתגדירו לעצמכם מטרות כלכליות ברורות, לטווח הקצר, הבינוני והארוך. בטווח הקצר, זה יכול להיות למשל יציאה מהמינוס או רכישת נכס להשקעה. בטווח הבינוני, אתם יכולים להגדיר בתור מטרה עצמאות כלכלית שתאפשר לכם מרכיב מסוים של חיסכון קבוע. בטווח הארוך, השאיפה יכולה להיות הקצאת סכום כסף לחופשה, קניית רכב/אופנוע/פלאפון או סתם לשיפור באיכות החיים.

לאחר מכן, הדרך להגיע לעצמאות כלכלית היא לבנות תכנית פעולה מסודרת ולהתמיד בה. זה אומר שכבר עכשיו עליכם לזנוח את הנטייה להוצאות רגשיות, כדי לעבור למערכת הפעלה שמבוססת על הוצאות מושכלות. עם הזמן, תתרגלו לנהל תקציב מסודר למשק הבית ולא תבינו איך הסתדרתם בלעדיו.

אז איך נוכל להשיג יעדים כלכליים? - ארבעה כללי זהב להתנהלות כלכלית נבונה שיעזרו לכם בהשגת היעד הנכסף:

1. הכול מתחיל בהכנסות

הכנסותינו קובעות עבורנו את סך הרכישות שאנו יכולים לבצע מידי חודש. התחלתם לעבוד? זכרו תמיד לבדוק את נכונות פרטי תלוש השכר שאתם מקבלים ודאגו לשמור על זכויותיכם כעובדים צעירים.

2. קניה חכמה = כסף

פרסומות ומבצעים נועדו לגרום לנו לרכוש מוצרים שלא תמיד אנו באמת צריכים. תכנון רכישה מראש והכרה בזכויות הצרכן יעזרו לנו למקד את קניותינו ולנצל את השוק לטובתנו. זכרו! כל שקל שנחסוך בקניות מזדמנות יוכל לשמש אותנו להשגת מטרות אחרות.

3. תכננו תקציב אישי וחשבו חיובי!

תקציב מאפשר לנו לתכנן בצורה פשוטה את הדרך שלנו להשגת מטרותינו. הצלחה במשימה תתממש רק אם נתכנן נכו את המטרות ונשמור על מאזן חיובי לאורך כל תקופת החיסכון (כלומר, שההוצאות לא יעלו על ההכנסות)

4. כל שקל שנחסוך יקדם אותנו לקראת מטרתנו שמירת כסף בחיסכון עוזרת לנו לייעד את כספנו למטרות אותן אנו רוצים לממש. לא משנה היכן נבחר לחסוך -בבית, בבנק או בחברות ביטוח-, עלינו תמיד לזכור שלכל סוג חיסכון יתרונות וחסרונות. אנו צריכים לוודא שבחירתנו אכן עונה לצרכים ולמטרות שלנו.

חשוב: גם אם אנחנו חושבים שתכננו את הכול, לפעמים המציאות מוכיחה לנו אחרת ומכריחה אותנו לעשות התאמות למצב הקיים. כשאנו מתכננים את הדרך להשגת החלום, עלינו לוודא שהיא כוללת בתוכה התייחסות ליכולות ולמגבלות שלנו. לדוגמה, אם אנחנו רגילים לצאת לבילוי עם חברים פעם בשבוע, לא נוכל להגדיר בתכנון החדש שמעתה ואילך נותר על היציאות באופן גורף.

הסיכוי שנצליח לעמוד בכלל הזה לאורך זמן נמוך, ולכן אנחנו צריכים לבחור בדרך שתאפשר לנו להתמיד בתהליך. הפתרון הוא על ידי ביצוע שינויים קטנים (אך משמעותיים) בהתנהלותינו הכלכלית, שיאפשרו לנו מצד אחד לשמור על אורח חיינו ומצד שני לחסוך למען המטרות שלנו.

כשאנו מחליטים על ביצוע שינוי באורח החיים, רצוי שנעשה זאת באופן הדרגתי ומאוזן. כך נוכל להסתגל למצב החדש ביתר קלות.

